Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період із січня до лютого 2024 року

Зміст

1. Справи про банкрутство 5
1.1. Про неможливість одночасного оскарження в одній апеляційній скарзі різних процесуальних документів суду першої інстанції, прийнятих у справі про банкрутство 5
1.2. Про обов'язок ліквідатора вчиняти дії щодо повернення майна банкрута, що перебуває в третіх осіб, у його ліквідаційну масу 6
1.3. Про право на звернення податкового органу із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство 8
1.4. Про стадії торгів (аукціону) та мораторій на задоволення вимог кредиторів 9

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності 13
2.1. Про захист прав та охоронюваних законом інтересів у спорі про визнання недійсним патенту 13
2.2. Наслідки відсутності висновку щодо застосування рішення органу місцевогосамоврядування у справі про визнання недійсним свідоцтва на знак для товарів і послуг для відкриття касаційного провадження на підставі пункту 3 частини другої статті 287 ГПК України 14

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав 16
3.1. Про непоширення компетенції державних судів на спір стосовно недійсності рішень органу управління Асоціації ветеранів футболу України 16
3.2. Про необхідність управителю активами у вигляді частки у статутному (складеному) капіталі погоджувати свої дії з власником таких активів 18
3.3. Про підвідомчість господарським судам спорів про оскарження правочину стосовно внесення до статутного капіталу господарського товариства майна, яке є спільною сумісною власністю подружжя, з підстав відсутності згоди одного з подружжя 21
3.4. Про обрання неналежного способу захисту шляхом оскарження акціонером рішення наглядової ради в частині затвердження ціни викупу однієї акції та рішення загальних зборів акціонерного товариства про схвалення значних правочинів та правочинів, щодо яких є заінтересованість, у разі наявності спору між акціонером та акціонерним товариством щодо ціни викупу акцій 22
3.5. Про предмет доказування у справах щодо стягнення ФГВФО з пов'язаних із банком осіб шкоди, завданої рішеннями, діями та/або бездіяльністю цих осіб 25

4. Справи щодо земельних відносин 29
4.1. Про зміну виду цільового призначення земельної ділянки комунальної власності, віднесеної до категорії земель житлової та громадської забудови 29
4.2. Про право постійного володіння землею 33

5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів 35
5.1. Про визнання недійсним договору оренди нежитлового приміщення об'єкта освіти та застосування наслідків недійсності такого правочину й позовної давності 35
5.2. Про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом помилки 38
5.3. Про правове регулювання взаємовідносин оператора газорозподільної системи із суб'єктами ринку природного газу 40
5.4. Про дискреційні повноваження суду при вирішенні питання про зменшення заявленої до стягнення суми пені та підстави, які має враховувати суд 43
5.5. Про застосування підпунктів 1, 2 пункту 9 Положення про особливості постачання електричної енергії споживачам та розрахунків між учасниками роздрібного ринку електричної енергії у період дії в Україні воєнного стану, затвердженого наказом Міністерства енергетики України від 13.04.2022 № 148 46

6. Процесуальні питання 49
6.1. Про прийняття як доказу сплати судового збору за подання апеляційної скарги платіжної інструкції, в якій платником зазначена інша особа 49
6.2. Про неможливість відшкодування судових витрат за подання заяви про стягнення / розподіл судових витрат 51
6.3. Про питання відводу державного виконавця, який не заявив самовідвод 52
6.4. Про обґрунтування пропуску процесуальних строків здійсненням волонтерської діяльності 54

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
АМКУ	– Антимонопольний комітет України
ВРУ	– Верховна Рада України
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПК України	– Податковий кодекс України
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
СП КГС ВС	– судова палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ТДВ	– товариство з додатковою відповідальністю
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФДМУ	– Фонд державного майна України
ФГВФО	– Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Про неможливість одночасного оскарження в одній апеляційній скарзі різних процесуальних документів суду першої інстанції, прийнятих у справі про банкрутство

Положення ГПК України та КУзПБ не передбачають можливості одночасного оскарження в одній апеляційній скарзі ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство та постанови про визнання боржника банкрутом

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «ФК «Фінтакт» у справі за заявою ПрАТ «Росава» про банкрутство ПрАТ «Росава».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду за заявою голови ліквідаційної комісії ПрАТ «Росава» відкрито провадження у справі про банкрутство ПрАТ "Росава", введено мораторій на задоволення вимог кредиторів та вирішено інші процесуальні питання.

В подальшому постановою господарського суду у цій справі визнано банкрутом ПрАТ «Росава», відкрито ліквідаційну процедуру, призначено ліквідатора, вирішено інші процесуальні питання.

Також ухвалою господарського суду у цій справі визнано грошові вимоги ТОВ «ФК «Фінтакт» до ПрАТ «Росава».

Не погоджуючись з прийнятими господарським судом ухвалою про відкриття провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Росава» та постановою про визнання боржника банкрутом, ТОВ «ФК «Фінтакт» звернулося до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою.

Суд апеляційної інстанції залишив апеляційну скаргу ТОВ «ФК «Фінтакт» без руху та надав строк для усунення недоліків апеляційної скарги.

В подальшому ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ТОВ «ФК «Фінтакт» на оскаржувані ухвалу та постанову господарського суду у цій справі повернуто скаржнику на підставі частини четвертої статті 174, частини другої статті 260 ГПК України. Ухвала мотивована тим, що ТОВ «ФК «Фінтакт» не виконало вимоги ухвали про залишення апеляційної скарги без руху в частині вимог щодо подання окремих апеляційних скарг на ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Росава» та на постанову про визнання ПрАТ «Росава» банкрутом.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС погодився з висновком суду апеляційної інстанції з огляду на особливість провадження у справах про банкрутство, яка полягає у застосуванні певних способів захисту її суб'єктів, у наявності окремої процесуальної природи спеціальних процедур, учасників, стадій та інших складових (елементів).

Так, однією із особливостей здійснення провадження у справах про банкрутство, яка за процесуальною формою поділена на передбачені КУзПБ (а до цього – Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом») судові процедури, в межах яких здійснюється окреме

судове провадження щодо особи боржника, є відносна процесуальна самостійність та послідовність запровадження кожної із цих процедур.

Законодавством визначений порядок запровадження кожної із передбачених у справі про банкрутство судових процедур, їх зміст та мета, а також правила переходу від однієї процедури до наступної шляхом ухвалення окремих судових рішень, які відрізняються за підставами прийняття, кількістю учасників, процесуальними наслідками та підставами їх оскарження.

КГС ВС зазначив, що ухвала про відкриття (порушення) провадження у справі про банкрутство та постанова про визнання боржника банкрутом, які оскаржені ТОВ «ФК «Фінтакт» в одній апеляційній скарзі, ухвалюються на різних стадіях провадження у справі про банкрутство.

Це ускладнюватиме одночасний їх перегляд в апеляційному порядку, оскільки задоволення апеляційної скарги в частині вимог про скасування ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство нівелює подальше провадження у цій справі, а тому і виключає перегляд постанови про визнання боржника банкрутом, так як і ця постанова, і інші судові рішення, що ухвалені після винесення ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство, що скасована, втрачають чинність внаслідок її скасування.

З урахуванням наведеного, КГС ВС погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що одночасне оскарження в одній апеляційній скарзі різних процесуальних документів суду першої інстанції, прийнятих у справі про банкрутство, які є самостійними об'єктами апеляційного оскарження, перешкоджатиме та ускладнюватиме їх одночасний розгляд в апеляційному порядку.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, ухвалу суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.02.2024 у справі № 911/2498/18 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074017.

1.2. Про обов'язок ліквідатора вчиняти дії щодо повернення майна банкрута, що перебуває в третіх осіб, у його ліквідаційну масу

Саме ліквідатор має право й зобов'язаний вчиняти дії щодо повернення майна банкрута, що перебуває в третіх осіб, у його ліквідаційну масу, тоді як інші учасники справи про банкрутство відповідно до положень КУзПБ не наділені правом повернення майна в ліквідаційну масу банкрута.

При цьому учасники мають право здійснювати контроль за ходом ліквідаційної процедури шляхом оскарження дій чи бездіяльності ліквідатора відповідно до частини шостої статті 61 КУзПБ, а обставини такої бездіяльності встановлюються господарським судом саме в межах основної справи про банкрутство, а не в позовному провадженні з розгляду спору щодо майна боржника

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Львівські заводи автомобілебудування» у справі за позовом уповноваженої особи учасників боржника

ТОВ «Львівські заводи автомобілебудування» до ТОВ «Тібет» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – ПрАТ «ВНК Розточчя СТ», про витребування майна з чужого незаконного володіння в межах справи за заявою ТОВ «Укравтозапчастина» про банкрутство ТОВ «Управляюча компанія «Львівський Автонавантажувач».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Предметом розгляду у цій справі є позов уповноваженої особи учасників ТОВ «Управляюча компанія «Львівський Автонавантажувач» – ТОВ «Львівські заводи автомобілебудування» про витребування майна з чужого незаконного володіння.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовлено у задоволенні позову з тих підстав, що позивач не є власником витребуваного майна чи заінтересованою особою в розумінні статті 400 ЦК України, не довів порушення його права чи безпосереднього законного інтересу, а тому він є неналежним позивачем у цій справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що із вимогою про витребування майна з чужого незаконного володіння за правилами як статті 387, так і статті 388 ЦК України, може звертатися лише особа, яка є власником майна чи належним його володільцем.

Як вбачається зі змісту позовної заяви та встановлено судами попередніх інстанцій, власником, який не є фактичним володільцем майна, у цьому випадку є ТОВ «Управляюча компанія «Львівський Автонавантажувач».

Водночас, ТОВ "Управляюча компанія «Львівський Автонавантажувач» перебуває у ліквідаційній процедурі, і відповідно до частини першої статті 61 КУзПБ функції з управління та розпорядження майном банкрута виконував ліквідатор - арбітражний керуючий.

В силу приписів частини першої статті 61 КУзПБ саме ліквідатор з дня свого призначення, зокрема, приймає у своє відання майно боржника, забезпечує його збереження; виконує функції з управління та розпорядження майном банкрута; проводить інвентаризацію та визначає початкову вартість майна банкрута; виконує повноваження керівника (органів управління) банкрута; формує ліквідаційну масу; вживає заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб.

КГС ВС погодився з висновком судів попередніх інстанцій про те, що саме ліквідатор вправі і зобов’язаний вчиняти дії щодо повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб, у його ліквідаційну масу, тоді як інші учасники справи про банкрутство відповідно до положень КУзПБ не наділені таким правом повернення майна у ліквідаційну масу банкрута.

При цьому КГС ВС зазначив, що учасники мають право здійснювати контроль за ходом ліквідаційної процедури шляхом оскарження дій чи бездіяльності ліквідатора відповідно до частини шостої статті 61 КУзПБ, а обставини такої бездіяльності встановлюються господарським судом саме в межах основної справи про банкрутство, а не у позовному провадженні з розгляду спору щодо майна боржника.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.01.2024 у справі № 5015/118/11(914/2863/22) можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955347.

1.3. Про право на звернення податкового органу із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство

Особливі вимоги до заяви контролюючого органу, встановлені законодавцем у частині другій статті 34 КУзПБ, а також умови ініціювання контролюючим органом справи про банкрутство з огляду на його повноваження спрямовані на можливе уникнення ініціювання справи про банкрутство через вжиття всіх передбачених податковим законодавством заходів у сукупності, які б могли привести до погашення податкового боргу.

Якщо передбачені податковим законодавством заходи не приводять до відповідного погашення податкового боргу, право на звернення податкового органу із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство не може бути обмежено

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Софа ЛТД» у справі за заявою Головного управління ДПС в Одеській області (далі – ГУ ДПС в Одеській області) про банкрутство ТОВ «Софа ЛТД».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду, яку залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, серед іншого, відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ «Софа ЛТД»; визнано грошові вимоги ГУ ДПС в Одеській області до ТОВ «Софа ЛТД»; введено мораторій на задоволення вимог кредиторів; введено процедуру розпорядження майном; призначено розпорядника майна ТОВ «Софа ЛТД».

Судові рішення мотивовані тим, що доказами на підтвердження безспірності грошових вимог ініціюючого кредитора - органу доходів і зборів є: рішення суду про стягнення грошових коштів у рахунок погашення податкового боргу, що набрало законної сили; інкасові доручення для примусового стягнення коштів у дохід бюджету в рахунок погашення податкового боргу. Крім того суди встановили, що до заяви про відкриття провадження справи про банкрутство додано витяги з відповідних реєстрів щодо відсутності рухомого та нерухомого майна боржника, відповідне листування з боржником з якого вбачається, що податковий орган вживав заходи для реалізації положень п. 95.22 статті 95 ПК України. Суди також з'ясували, що контролюючим органом були здійснені заходи щодо стягнення коштів з рахунків платника, проте інкасові доручення були повернуті банком без виконання у зв'язку з відсутністю коштів на рахунках.

Предметом спору у цій справі є наявність або відсутність правових підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Софа ЛТД».

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що тільки вжиття всіх передбачених податковим законодавством заходів у сукупності, якщо вони не призвели до погашення податкового боргу, може бути передумовою для ініціювання органом доходів і зборів справи про банкрутство боржника на загальних підставах.

Відсутність або неповнота таких доказів досліджується господарським судом станом на час ініціювання контролюючим органом провадження у справі про банкрутство та відповідно до частини третьої статті 37 КУзПБ можуть бути підставою для залишення заяви про відкриття провадження у справі без руху з підстав, передбачених статтею 174 ГПК України, з урахуванням вимог КУзПБ.

КГС ВС звернув увагу, що особливі вимоги до заяви контролюючого органу встановлені законодавцем у частині другій статті 34 КУзПБ, а також умови ініціювання контролюючим органом справи про банкрутство з огляду на його повноваження, спрямовані на можливе уникнення ініціювання справи про банкрутство через вжиття всіх передбачених податковим законодавством заходів у сукупності, які б могли призвести до погашення податкового боргу.

У разі, якщо передбачені податковим законодавством заходи не призводять до відповідного погашення податкового боргу, право на звернення податкового органу із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство не може бути обмежено.

З огляду на викладене, КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що контролюючим органом вжито всіх реально можливих до виконання заходів щодо стягнення боргу, а оскільки такі заходи не призвели до погашення податкового боргу, який підтверджений судовим рішенням, що набрало законної сили, та повернутими інкасовими дорученнями, за відсутності рухомого та нерухомого майна у боржника, а також за умови значного перевищення суми боргу перед ініціюючим кредитором над дебіторською заборгованістю ТОВ «Софа ЛТД».

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, ухвалу суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.01.2024 у справі № 916/2786/23 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116855408.

1.4. Про стадії торгів (аукціону) та мораторій на задоволення вимог кредиторів

Стадія продажу майна розпочинається з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.

Перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж є одним із винятків, на які згідно із частиною третьою статті 41 КУзПБ

не поширюється заборона на задоволення вимог кредиторів, зокрема шляхом стягнення на підставі виконавчих документів, які містять майнові вимоги до боржника

КГС ВС розглянув касаційні скарги ДП «Сетам» та приватного виконавця у справі за позовом ТОВ «ЗВ Ріелті» до ТОВ «ФК «Фінтакт», ДП «Сетам» та приватного виконавця за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ПрАТ «Росава», про визнання недійсними електронних торгів з продажу майна боржника, результатів цих торгів та протоколу проведення електронного аукціону (торгів) в межах справи за заявою ПрАТ «Росава» про банкрутство ТОВ «ЗВ Ріелті».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду від 08.12.2020 заяву ПрАТ «Росава» до ТОВ «ЗВ Ріелті» та ТОВ «Преміорі» про визнання недійсним правочинів боржника та стягнення коштів задоволено частково. Визнано недійсним договір про відступлення права вимоги, договори про надання поворотної безвідсоткової фінансової допомоги та стягнуто з ТОВ «ЗВ Ріелті» на користь ПрАТ «Росава» грошові кошти.

На примусове виконання ухвали господарського суду видано наказ, який ПрАТ «Росава» був пред'явлений до примусового виконання і постановою приватного виконавця від 17.12.2020 відкрито виконавче провадження та накладено арешт все майно, що належить боржнику.

У межах виконавчого провадження приватним виконавцем постановою від 13.01.2021 описано і накладено арешт на майновий комплекс боржника; виставлено на аукціон майновий комплекс на електронних торгах ДП «Сетам», проведення торгів було призначено на 01.03.2021.

Разом з тим, ухвалою апеляційного господарського суду від 26.01.2021, яка оприлюднена в ЄДРСР 28.01.2021, поновлено ТОВ «ЗВ Ріелті» строк на апеляційне оскарження ухвали місцевого господарського суду від 08.12.2020 та відкрито апеляційне провадження.

28.01.2021 приватним виконавцем було оформлено заявку по виконавчому провадженню на реалізацію арештованого майна шляхом проведення електронного аукціону з продажу майнового комплексу, а 29.01.2021 ДП «Сетам» оприлюднило оголошення про реалізацію майного комлпексу за лотом із датою проведення аукціону – 01.03.2021.

29.01.2021 приватним виконавцем винесено постанову про зупинення виконавчого провадження з примусового виконання наказу суду та зупинено електронні торги щодо реалізації лотів. ДП «Сетам», у свою чергу, 01.02.2021 на підставі постанови приватного виконавця від 29.01.2021 зупинило торги з реалізації лоту, які були призначені на 01.03.2021, про що було складено акт про зупинення торгів.

У лютому 2021 ПрАТ «Росава» звернулося до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЗВ Ріелті», за якою ухвалою від 16.03.2021 відкрито провадження у справі, введено мораторій

на задоволення вимог кредиторів боржника, визнано ПрАТ «Росава» кредитором та введено процедуру розпорядження майном.

30.03.2021 апеляційний господарський суд за наслідками перегляду ухвали місцевого господарського суду від 08.12.2020 виніс постанову, якою залишив цю ухвалу без змін.

У зв'язку з цим, приватний виконавець постановою від 02.04.2021 поновив вчинення виконавчих дій у виконавчому провадженню та поновив електронні торги з реалізації лотів та визначив дату проведення торгів – 30.04.2021.

У межах виконавчого провадження у порядку примусового виконання ухвали суду від 08.12.2020 ДП «Сетам» організовано проведення електронних торгів з продажу належного ТОВ «ЗВ Ріелті» майнового комплексу, сформовано протокол від 30.04.2021 проведення електронних торгів, згідно з яким переможцем торгів є ТОВ «Перформ Стандарт» та протокол від 09.02.2023, за яким переможцем аукціону (торгів) визнано ТОВ «ФК «Фінтакт».

ТОВ «ЗВ Ріелті», посилаючись на те, що приватним виконавцем у ході виконавчого провадження було допущено порушення вимог статті 41 КУзПБ, а саме незаконно поновлено вчинення виконавчих дій та фактично повторно виставлено на реалізацію спірне нерухоме майно(поновлено електронні торги) на сайті ДП «Сетам» та здійснено нову публікацію дати торгів, звернувся з даним позовом в якому просив визнати недійсними електронні торги, результати цих торгів та протокол проведення електронного аукціону (торгів).

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю з тих підстав, що в порушення вимог законодавства приватний виконавець не зупинив виконавче провадження після відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЗВ Ріелті». При цьому суди зазначили також про недобросовісну поведінку ПрАТ «Росава» як стягувача у виконавчому провадженні та одночасно заявника у справі про банкрутство, оскільки, зловживаючи своїми правами, товариство намагається звернути стягнення на майно боржника та разом з цим унеможливити здійснення таких дій на користь інших кредиторів.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що, визначаючи в статті 61 Закону України «Про виконавче провадження» процедуру реалізації майна, на яке звернено стягнення на електронних торгах, законодавець при цьому визначив, зокрема види електронних торгів (аукціону), як перший, повторний та третій електронний аукціон; які проводяться один за одним за наявності для цього підстав - в залежності від результату проведення кожного із попередніх торгів (аукціону).

При цьому стадії торгів (аукціону), які мають місце у разі проведення кожного із наведених видів торгів (аукціону), визначені та регламентовані положеннями Наказу: передача майна на реалізацію (розділ II), підготовка до проведення електронних торгів (розділ III), реєстрація учасників електронних торгів (розділ IV), проведення електронних торгів (розділ V), реалізація арештованого майна за фіксованою ціною (розділ VI), оформлення результатів електронних торгів.

Відповідно до приписів абзацу 4 пункту 1 розділу ІІ Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5 (далі – Наказ № 2831/5), датою передачі майна на реалізацію вважається дата внесення в Систему інформаційного повідомлення про електронні торги (торги за фіксованою ціною).

За змістом наведених положень, які регламентують процедуру реалізації майна (на яке звернуто стягнення) у виконавчому провадженні з електронних торгів, електронні торги хоча і є єдиним процесом продажу майна, що складається, у разі наявності для цього підстав (частина п'ята статті 61 Закону України «Про виконавче провадження»), з видів торгів (перші, повторні, треті), однак які по своїй суті є окремими самостійними етапами реалізації майна у виконавчому провадженні з електронних торгів, кожний з яких, в свою чергу, опосередковують відповідні, послідовно визначені законом, стадії.

З урахуванням цього висновку та за змістом положень, зокрема частини третьої статті 41, частин другої, четвертої статті 121 КУзПБ частини першої, другої статті 61 Закону України «Про виконавче провадження» та абзацу 4 пункту 1 розділу ІІ Наказу № 2831/5, КГС ВС дійшов висновку, що стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.

При цьому інформація про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги), що була оприлюднена раніше, у межах попереднього етапу реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні – на перших, повторних електронних торгах, якщо вони завершились, однак нерухоме майно не було реалізовано, з подальшим виставленням цього майна на повторні (треті) електронні торги, не береться до уваги при вирішенні питання, чи вважається такою, що розпочалась, стадія продажу майна з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) на відповідному етапі торгів.

У цьому висновку КГС ВС виходить з того, що кожний із визначених Законом видів електронних торгів з реалізації нерухомого майна у виконавчому провадженні має тотожну з іншими, однак самостійну стадійність, спрямовану на реалізацію майна боржника та укладення договору купівлі-продажу.

За висновками КГС ВС, з положень пунктів 2, 3 розділу XI Порядку реалізації арештованого майна слідує, що після усунення підстав, які зумовили зупинення електронних торгів, організатором здійснюються заходи щодо відновлення електронних торгів (торгів за фіксованою ціною) у цілому або за окремим лотом із збереженням попередніх умов їх проведення.

Встановлені судами попередніх інстанцій обставини у цій справі (зокрема про те, що: оспорювані торги були першими торгами з реалізації належного позивачеві майнового комплексу; ці торги були зупинені та поновлені на підставі постанов приватного виконавця, з призначенням дати їх проведення), дають підстави для висновку про те, що у даному випадку перші торги не були завершені, а лише

зупинялися та були відновлені із збереженням попередніх умов їх проведення відповідно до Порядку реалізації арештованого майна.

Положення частини третьої статті 41 КУзПБ встановлюють заборону протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, зокрема, стягнення на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або в позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника), перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах.

За встановленими судами попередніх інстанцій обставинами оголошення про реалізацію спірного нерухомого майна (майнового комплексу) оприлюднено ДП «Сетам» 29.01.2021 і на дату постановлення ухвали суду від 16.03.2021 про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЗВ Ріелті» та введення мораторію на задоволення вимог кредиторів перші торги з реалізації вищевказаного майна не були завершені, а лише зупинені після оприлюднення інформації про продаж.

З огляду на викладене, КГС ВС дійшов висновку, що перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж є одним із винятків, на які згідно з частиною третьою статті 41 КУзПБ не поширюється заборона на задоволення вимог кредиторів, зокрема шляхом стягнення на підставі виконавчих документів, які містять майнові вимоги до боржника.

За результатами касаційного провадження касаційні скарги задоволено, постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції скасовано, ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.02.2024 у справі № 910/1539/21 (910/4002/23) можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074005.

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності

2.1. Про захист прав та охоронюваних законом інтересів у спорі про визнання недійсним патенту

Позивач, звернувшись до господарського суду з позовом про визнання недійсним патенту, зобов'язаний зазначити в чому полягає порушення його прав та законних інтересів, а суди дослідити аргументи позивача та надати їм оцінку. Особа, яка просить суд визнати патент недійсним не обов'язково має бути власником іншого патента (на винахід, корисну модель) та протиставляти власний патент патенту відповідача.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу компанії «Камініон Холдінгз Лімітед» (Kaminion Holdings Limited) у справі за позовом скаржника до Olicon AB (далі –

відповідач-1) та УКРНОІВІ про визнання патенту України на винахід недійсним повністю та зобов'язання державної організації внести відповідні зміни до Державного реєстру патентів України на винаходи та опублікувати відомості про це в офіційному бюлетені «Промислова власність».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач, який є власником патенту України № Інформація_1 на промисловий зразок за заявкою від 31.01.2007 та 2017 році уклав з іншою юридичною особою ліцензійний договір, за яким передав виключну ліцензію на право використання цього об'єкта інтелектуальної власності на території України за цим патентом у порядку та на умовах, визначених договором.

Відповідач-1 є власником патенту України № Інформація_2 на винахід, який зареєстрований на підставі заявки від 03.06.2003.

Предметом спору є встановлення відповідності/невідповідності винаходу за патентом України № Інформація_2 умовам патентоздатності за критерієм «винахідницький рівень».

Справа розглядалася неодноразово.

За результатами нового розгляду рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що суди попередніх інстанцій залишили поза увагою те, що за приписами чинного законодавства захисту в господарському суді підлягає не лише порушене суб'єктивне право, а й охоронюваний законом інтерес.

Позивач, звернувшись до господарського суду з позовом про визнання недійсним патенту, зобов'язаний зазначити в чому полягає порушення його прав та законних інтересів, а суди дослідити аргументи позивача та надати їм оцінку. Особа, яка просить суд визнати патент недійсним не обов'язково має бути власником іншого патента (на винахід, корисну модель) та протиставляти власний патент патенту відповідача.

Проте зазначений висновок не був врахований судами попередніх інстанцій у розгляді справи в аспекті дослідження обставин наявності/відсутності порушення оспорюваним патентом відповідача-1 охоронюваного законом інтересу позивача.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу задоволено частково, рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції скасовано, справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.02.2024 у справі № 910/2059/20 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116767771.

2.2. Наслідки відсутності висновку щодо застосування рішення органу місцевого самоврядування у справі про визнання недійсним свідоцтва на знак для товарів і послуг для відкриття касаційного провадження на підставі пункту 3 частини другої статті 287 ГПК України

Рішення органу місцевого самоврядування не є нормою права, а норми Закону України «Про доступ до публічної інформації» не регулюють предмет розгляду про визнання недійсним свідоцтва на комбіновану торговельні марку, тому немає підстав для надання висновку щодо застосування визначених скаржником норм права

КГС ВС розглянув касаційну скаргу КП «Головний інформаційно-обчислювальний центр» (далі – КП «ГІОЦ») у справі за позовом КП «ГІОЦ» до Державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» та ТОВ «Діджітал Солюшнс» (далі – Товариство), за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача_2 – громадської організації «Смарт Сіті Хаб» (далі – Організація), про визнання недійсним свідоцтва України на торговельну марку (комбіноване позначення) та зобов'язання державної організації внести відповідні зміни до Державного реєстру свідоцтв України на торговельні марки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено з мотивів відсутності порушення прав позивача на спірне позначення.

КП «ГІОЦ» звернулося до КГС ВС з касаційною скаргою на зазначені судові рішення, обґрунтовуючи підстави для відкриття касаційного провадження, передбачені, зокрема, пунктом 3 частини другої статті 287 ГПК України, зазначаючи про відсутність висновку Верховного Суду щодо питання застосування рішення органу місцевого самоврядування, яким затверджено концепцію щодо розвитку міста та її візуальне позначення, (далі – Рішення) і статті 101 Закону України «Про доступ до публічної інформації» у подібних правовідносинах.

На думку скаржника, спірне позначення асоціюється у споживачів (пасажирів) з точками продажу електронних квитків / поповнення транспортного ресурсу та відповідно з КП «ГІОЦ» як надавачем цих послуг, а також з програмою та концепцією, у рамках яких запроваджено (розпочато) надання таких послуг. Отже, реєстрація як торговельної марки та використання ТОВ «Діджітал Солюшнс» заявленого позначення повністю аналогічного із зображенням позначення для автоматів з продажу квитків введе в оману споживачів послуг з продажу електронних квитків / поповнення транспортного ресурсу (пасажирів), як щодо виду послуг, які надаватимуться через ці автомати, так й щодо виробника / надавача таких послуг.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що спір у цій справі стосується питання визнання недійсним свідоцтва на торговельну марку з визначених у позовній заяві підстав з урахуванням приписів Закону України «Про охорону знаків для товарів і послуг».

Суди попередніх інстанцій, розглядаючи спір у цій справі, застосувавши приписи спеціального законодавства, встановивши: що ТОВ «Діджітал Солюшнс» належним чином підтверджено початок використання твору (спірного позначення) громадською організацією, отримання майнових прав цією організацією на зазначений твір, та подальше передання майнових прав на спірну торговельну

марку ТОВ «Діджітал Солюшнс»; ненадання КП «ГІОЦ» належних доказів того, на яких правових підставах він розміщував на терміналах продажу квитків твір (спірне позначення), виключні майнові права чи будь-які інші майнові права на який йому не належать; відсутність порушення прав КП «ГІОЦ» на комбіноване позначення - твір, – дійшли висновку про відсутність підстав для задоволення позову.

З огляду на наведені обставини, які входять до предмета доказування у цій справі, суть спірних правовідносин, з урахуванням предмета спору, КГС ВС зазначив, що Рішення не є нормою права, а норми Закону України «Про доступ до публічної інформації» не регулюють предмет розгляду в даній справі, тому відсутні підстави для надання висновку щодо застосування визначених скаржником норм права.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.01.2024 у справі № 910/10548/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116510864.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Про непоширення компетенції державних судів на спір стосовно недійсності рішень органу управління Асоціації ветеранів футболу України

Позов про визнання протиправним рішення органу управління Асоціації ветеранів футболу України не може бути розглянутий у державному суді в порядку будь-якої юрисдикції, оскільки відповідно до положень статуту Асоціації ветеранів футболу України останнє у вирішенні внутрішніх спорів (між членами та працівниками Асоціації ветеранів футболу України) керується положеннями свого статуту й положеннями, зокрема статуту Федерації футболу України (Української федерації футболу), згідно з яким усі внутрішні спори між Українською асоціацією футболу, її членами та іншими особами, які задіяні або працюють у футболі, вирішують органи здійснення футбольного правосуддя

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи у справі за позовом скаржника до Громадської організації «Всеукраїнська спортивна асоціація ветеранів футболу України» про визнання незаконним та скасування рішення виконавчого комітету Громадської організації «Всеукраїнська спортивна асоціація ветеранів футболу України», оформленого протоколом, про покладення повноважень (функцій) виконуючого обов'язки Президента Асоціації ветеранів футболу України на віце-президента Асоціації ветеранів футболу України.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На засіданні виконавчого комітету Громадської організації «Всеукраїнська спортивна асоціація ветеранів футболу України» були прийняті рішення, оформлені протоколом, зокрема, рішення про покладення повноважень (функцій) виконуючого обов'язки Президента Асоціації ветеранів футболу України на віце-президента

Асоціації ветеранів футболу України до наступної Конференції, на якій буде обиратися новий Президент у встановленому статутом порядку.

Фізична особа - позивач, вважаючи, що зазначене рішення порушує його права як віце-президента Громадської організації «Всеукраїнська спортивна асоціація ветеранів футболу України» на участь в управлінні громадською організацією, прийняте з порушенням статей 20, статті 23, 24 статуту Асоціації ветеранів футболу України (далі - АВФУ), за відсутності кворуму на засіданні виконавчого комітету, визначеного пунктом 6 статті 23 статуту АВФУ, суперечить пунктам 2, 6 частини першої статті 3 Закону України «Про громадські об'єднання», звернулася до господарського суду з відповідним позовом.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, закрито провадження у цій справі на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України, оскільки спір не підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

Суди попередніх інстанцій встановили, що предметом позову є оскарження позивачем як членом Громадської організації «Всеукраїнська спортивна асоціація ветеранів футболу України», членом її виконавчого комітету та віце-президентом АВФУ рішень, що стосуються реалізації внутрішніх управлінських питань футбольної організації, зокрема тимчасового призначення виконуючого обов'язки керівника, з підстав прийняття рішення з порушенням положень статуту АВФУ.

Відповідач у цій справі – Громадська організація «Всеукраїнська спортивна асоціація ветеранів футболу України» є громадською спортивною організацією та суб'єктом футболу, що діє відповідно до статутів Міжнародної федерації футболу (ФІФА), Союзу європейських футбольних асоціацій (УЄФА), Федерації футболу України (ФФУ), а її члени є особами, що надали згоду дотримуватися статутів ФІФА, УЄФА та ФФУ, їх регламентів, рішень, директив та визнали юрисдикцію Спортивного арбітражного суду (CAS) (м. Лозанна, Швейцарія).

Також суди встановили, що на XXII Конгресі Федерації футболу України (ФФУ) було прийняте рішення про перейменування Федерації футболу України в Українську асоціацію футболу (далі - УАФ).

УАФ та АВФУ у своїх статутах визначили спеціальних суб'єктів, яким громадські об'єднання підпорядкували вирішення усіх внутрішніх спорів, а саме: органи здійснення футбольного правосуддя: Контрольно-дисциплінарний комітет як орган першої інстанції, Апеляційний комітет як орган другої інстанції; рішення Апеляційного комітету можуть бути оскаржені лише в Спортивному арбітражному суді м. Лозанна (Швейцарія) у порядку, передбаченому Статутом, Дисциплінарними правилами та Кодексом Спортивного арбітражного суду.

Взявши до уваги та проаналізувавши положення чинного законодавства у сфері фізичної культури і спорту, положення статутів УАФ, АВФУ, Дисциплінарних правил УАФ, суть спірних правовідносин у цій справі суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що позов про визнання протиправним рішення органу управління АВФУ не може бути розглянутий у державному суді у порядку будь-якої

юрисдикції, оскільки відповідно до положень статуту АВФУ останнє у вирішенні внутрішніх спорів (між членами та працівниками АВФУ) керується положеннями свого статуту та положеннями, зокрема статуту ФФУ (УАФ), згідно з яким усі внутрішні спори між УАФ, її членами та іншими особами, які задіяні або працюють у футболі вирішують органи здійснення футбольного правосуддя. Крім того, АВФУ у своєму статуті також визначила органи здійснення футбольного правосуддя спеціальними суб'єктами, яким підпорядкували вирішення усіх внутрішніх спорів. Отже, компетенція державних судів не поширюється на цей спір щодо недійсності рішень органу управління АВФУ, які суперечать статуту АВФУ.

З огляду на викладене, КГС ВС дійшов висновку, що місцевий господарський суд, з яким погодився і суд апеляційної інстанції, правильно закрив провадження у справі на підстав пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, а ухвалу суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.01.2024 у справі № 910/13732/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116288935.

3.2. Про необхідність управителю активами у вигляді частки у статутному (складеному) капіталі погоджувати свої дії з власником таких активів

Якщо управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, здійснюється на підставі договору про передачу в управління таких активів у зв'язку з винятковим випадком, це є підставою для висновку, що на управителя не поширюються обов'язки щодо необхідності погоджувати свої дії з власником таких активів, оскільки укладення договору не свідчить, що виняткові обставини усунені

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Міжрегіональна торгівельна компанія» у справі за позовом скаржника до АТ «Оператор газорозподільної системи «Черкасигаз» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – АТ «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз», про визнання недійсним рішення наглядової ради АТ «Черкасигаз», оформленого протоколом, про проведення позачергових загальних зборів акціонерів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою суду в управління Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА) передано корпоративні права, що належать на праві власності ТОВ «Міжрегіональна торгівельна компанія» (далі – ТОВ «МТК»), а саме: цінні папери у бездокументарній формі, емітовані АТ «Оператор газорозподільної системи «Черкасигаз» (далі – АТ «Черкасигаз»), і на них накладено арешт ухвалою того ж суду в іншій справі (далі - активи).

З метою запобігання ризику виникнення надзвичайної ситуації в енергетичній сфері, відповідно до статті 21-1 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (далі – Закон про АРМА) розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі – розпорядження) за пропозицією АРМА прийнято рішення щодо передачі в управління АТ «Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» (далі – ДАТ «Чорноморнафтогаз») активів, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, згідно з переліком.

У порядку виконання судових ухвал та розпорядження КМУ між АРМА і ДАТ «Чорноморнафтогаз» (як управителем) укладено договір управління активами (майном), у тому числі щодо корпоративних прав позивача.

ДАТ «Чорноморнафтогаз» направило АТ «Черкасигаз» лист з повідомленням про укладення договору управління активами (майном), в якому вимагало від АТ «Черкасигаз», зокрема, скликати позачергові загальні збори акціонерів Товариства.

На підставі вимоги ДАТ «Чорноморнафтогаз» наглядова рада АТ «Черкасигаз» прийняла рішення про проведення позачергових загальних зборів акціонерів, а також про затвердження порядку денного та проектів рішень позачергових загальних зборів акціонерів.

Однак, загальні збори акціонерів АТ «Черкасигаз» не відбулися через відсутність кворуму для їх проведення. Після наведеного позачергові загальні збори акціонерів АТ «Черкасигаз» повторно не скликалися та не проводилися.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено повністю, зокрема з тих підстав, що ДАТ «Чорноморнафтогаз» у законному порядку набуло права реалізації корпоративних прав позивача, тому у наглядової ради АТ «Черкасигаз» були відсутні підстави для відмови у задоволенні вимоги ДАТ «Чорноморнафтогаз» про скликання позачергових загальних зборів.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що розпорядженням про деякі питання управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, у виняткових випадках, Кабінет Міністрів України погодився із пропозицією АРМА і Міністерства енергетики України щодо передачі в управління, зокрема, активів позивача, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, до ДАТ «Чорноморнафтогаз».

З огляду на положення частин першої, другої статті 21 та частин першої – шостої статті 21-1 Закону про АРМА, КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що активи позивача у зв'язку з винятковим випадком були передані в управління ДАТ «Чорноморнафтогаз» саме у порядку, встановленому статтею 21-1 Закону про АРМА, а не у порядку, встановленому частиною другою статті 21 цього Закону.

За висновками КГС ВС питання існування та оцінки випадку як виняткового для застосування статті 21-1 Закону про АРМА остаточно вирішував виключно Кабінет Міністрів України у розпорядженні за поданням АРМА, яке є чинним.

КГС ВС зазначив, що у розумінні положень Закону про АРМА арешт активів у кримінальному провадженні та одночасне існування виняткових випадків може бути підставою для початку здійснення управління активами управителем у порядку статті 21-1 цього Закону: (1) без здійснення оцінки активів та (2) без передачі в управління визначеним за результатами конкурсу особам за договором, укладеним у порядку, встановленому законодавством про державні (публічні) закупівлі.

Водночас стаття 21-1 Закону про АРМА, унормовуючи можливість не дотримуватись порядку, встановленого нормою частини другої статті 21 Закону про АРМА, не містить заборони на укладення договору на управління активами (за умов існування арешту активів та виняткових випадків). Отже укладення договору, який лише має бути укладений відповідно до глави 70 ЦК України, не є підставою для висновку про необхідність здійснення управління за таким договором з дотриманням всіх без виключення норм статті 21 цього Закону.

КГС ВС також зазначив, що факт укладення АРМА з управителем договору про передачу в управління активів у зв'язку з винятковим випадком не свідчить про те, що зазначені випадки припинили своє існування, що змінився режим управління такими активами і, що на правовідносини сторін щодо управління такими активами не поширюються особливості, визначені статтею 21-1 Закону про АРМА, яка безпосередньо унормовує особливості такого управління.

Так, відповідно до абзаців другого, третього підпункту 3 частини сьомої статті 21 Закону про АРМА у разі здійснення управління активами у вигляді частки у статутному (складеному) капіталі чи акцій, паїв управитель під час здійснення повноважень власника таких активів у вищих органах управління відповідної юридичної особи зобов'язаний погоджувати свої дії з власником таких активів. Дія цієї частини не поширюється на управління активами у виняткових випадках з особливостями, передбаченими цим Законом.

При цьому норми статті 21-1 Закону про АРМА не містять обов'язку управителя під час здійснення повноважень власника активів у вищих органах управління відповідної юридичної особи погоджувати свої дії з власником таких активів.

Відповідно до частини сьомої статті 21-1 Закону про АРМА управитель активами повинен лише забезпечити збереження їх вартості, а також вжити заходів, спрямованих на запобігання виникнення обставин негативного характеру.

КГС ВС зазначив, що управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, здійснюється на підставі договору, укладеного відповідно до глави 70 ЦК України, про передачу в управління таких активів у зв'язку з винятковим випадком, є підставою для висновку, що на управителя не поширюються обов'язки, передбачені абзацом другим підпункту 3 частини сьомої статті 21 Закону про АРМА щодо необхідності погоджувати свої дії з власником таких активів, оскільки укладення договору не свідчить, що виняткові обставини усунені. Зазначений обов'язок у управителя відсутній в силу нормативного регулювання, передбаченого абзацом другим підпункту 3 частини сьомої статті 21 Закону про АРМА, та унормування статтею 21-1 цього Закону особливостей управляння активами у виняткових випадках.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.01.2024 у справі № 925/1355/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116731433.

3.3. Про підвідомчість господарським судам спорів про оскарження правочину стосовно внесення до статутного капіталу господарського товариства майна, яке є спільною сумісною власністю подружжя, з підстав відсутності згоди одного з подружжя

Спір щодо оскарження правочину стосовно внесення до статутного капіталу господарського товариства майна, яке є спільною сумісною власністю подружжя, з підстав відсутності згоди одного з подружжя є не спором між подружжям про право власності на спільне майно, а спором із правочинів щодо часток у юридичній особі, який належить розглядати за правилами господарського судочинства.

Оскільки правочином, яким сформовано частку одного з подружжя (чоловіка позивачки) у статутному капіталі товариства, регулюються права та обов'язки між цим товариством і зазначеною особою, однак не регулюються сімейні права та обов'язки між подружжям, батьками та дітьми, то цей правочин не є правочином у сімейних правовідносинах

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи у справі за позовом скаржника до ТОВ «Максвелтрейд» та фізичної особи про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів ТОВ «Максвелтрейд», оформленого протоколом загальних зборів, про внесення до статутного капіталу ТОВ «Максвелтрейд» земельної ділянки, об'єкта нерухомого майна та незавершеного будівництва приватної школи образотворчого мистецтва (далі – спірне нерухоме майно), визнання недійсним та скасування акта передачі-приймання спірного нерухомого майна до статутного капіталу ТОВ «Максвелтрейд», припинення речового права ТОВ «Максвелтрейд» на спірне нерухоме майно, повернувши у стан, що існував до відповідної державної реєстрації шляхом державної реєстрації змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов мотивовано тим, що чоловік позивачки – відповідач-2, будучи учасником ТОВ «Максвелтрейд», вніс до статутного капіталу товариства нерухоме майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, без згоди позивачки.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, закрито провадження у цій справі на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК, оскільки спір не підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом позову є визнання недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ «Максвелтрейд» та акта передачі-приймання спірного нерухомого майна як

правочину, яким сформовано частку відповідача-2 у статутному капіталі ТОВ «Максвелтрейд», а також про припинення речового права ТОВ «Максвелтрейд» на зазначене майно.

КГС ВС зазначив, що, справи в спорах щодо правочинів незалежно від їх суб'єктного складу, що стосуються акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, підлягають розгляду господарськими судами. Винятком є спори щодо таких дій, спрямованих на набуття, зміну або припинення сімейних і спадкових прав та обов'язків, які мають вирішуватися в порядку цивільного судочинства (постанова ВП ВС від 03.11.2020 у справі № 922/88/20).

Аналіз положень статей 2, 9, 14, 15 СК дозволяє дійти висновку, що ознакою сімейних прав і обов'язків є їх тісний зв'язок з відповідним носієм, що зумовлює неможливість їх передання (перекладення) іншій особі. Тобто носії таких прав та/або обов'язків можуть врегулювати свої відносини, пов'язані з їх реалізацією та/або виконанням, за домовленістю, зокрема шляхом укладення договору, про який йдеться в статті 9 СК, однак передати та/або перекласти зазначені права та/або обов'язки на іншу особу їх носії не можуть. Отже зазначені норми права визначають правочин у сімейних правовідносинах як домовленість, зокрема, між подружжям, батьками та дітьми про врегулювання належних їм сімейних прав та обов'язків, які тісно пов'язані з їх особами та не можуть бути передані та/або перекладені на інших осіб.

Матеріалами справи встановлено, що спірним правочином регулюються права та обов'язки між ТОВ «Максвелтрейд» та відповідача - 2, однак не регулюються сімейні права та обов'язки між подружжям, батьками та дітьми, а тому цей правочин не є правочином у сімейних правовідносинах.

З урахуванням зазначеного, колегія суддів дійшла висновку, що вимоги позивачки підлягають розгляду в порядку господарського судочинства, у зв'язку з чим ухвала місцевого та постанова апеляційного господарських судів скасована, а справу направлено до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.01.2024 у справі № 909/516/23 можна ознайомитися за посиланням – http://reyestr.court.gov.ua/Review/116416176.

3.4. Про обрання неналежного способу захисту шляхом оскарження акціонером рішення наглядової ради в частині затвердження ціни викупу однієї акції та рішення загальних зборів акціонерного товариства про схвалення значних правочинів та правочинів, щодо яких є заінтересованість, у разі наявності спору між акціонером та акціонерним товариством щодо ціни викупу акцій

Якщо спірним є лише питання про вартість акцій, щодо визначення якої наявні різні позиції в акціонера та акціонерного товариства, і немає спору щодо наявності волевиявлення акціонера продати належні йому акції в процедурі обов'язкового викупу, вирішення спору не поновить порушеного права акціонера на викуп належних

йому акцій акціонерного товариства за запропонованою ним ціною, оскільки в разі скасування рішень наглядової ради та загальних зборів процедура викупу акцій не може бути реалізована взагалі

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи у справі за позовом скаржника до ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод» про визнання недійсними рішень наглядової ради ПАТ «Інтерпайп НТЗ» в частині затвердження ринкової вартості та ціни викупу однієї акції ПАТ «Інтерпайп НТЗ» та рішень загальних зборів акціонерів ПАТ «Інтерпайп НТЗ», оформлених протоколом, про затвердження на 2022 та 2023 роки лімітів надання ПАТ «Інтерпайп НТЗ» фінансових та майнових порук за зобов'язаннями третіх осіб та про схвалення правочинів, щодо яких є заінтересованість.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Фізична особа - позивач є акціонером ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод» (далі - ПАТ «Інтерпайп НТЗ») та володіє 928 434 шт. простих іменних акцій.

Річними загальними зборами акціонерів ПАТ «Інтерпайп НТЗ» ухвалені рішення, оформлені протоколом, про затвердження на 2022 та 2023 роки лімітів надання ПАТ «Інтерпайп НТЗ» фінансових та майнових порук за зобов'язаннями третіх осіб та про схвалення правочинів, щодо яких є заінтересованість.

Позивач брав участь у загальних зборах акціонерів ПАТ «Інтерпайп НТЗ» та проголосував «проти» із зазначених питань порядку денного загальних зборів акціонерів.

ПАТ «Інтерпайп НТЗ» листом повідомив позивача про виникнення у останнього права вимагати обов'язкового викупу акціонерним товариством належних позивачу 928 434 простих акцій, зазначивши, що ціна викупу становить 2,29 грн за одну акцію, загальна вартість викупу акцій становитиме 2 126 113,86 грн.

Позивач направив на адресу ПАТ «Інтерпайп НТЗ» вимогу про обов'язковий викуп акцій, у якій зазначив, що запропонована відповідачем ціна викупу акцій не є ринковою та не відповідає нормам законодавства з визначення ринкової вартості акцій, оскільки нижня межа вартості акцій визначається її балансовою вартістю, яка дорівнює власному капіталу товариства поділеному на загальну кількість акцій, і тому не може бути нижчою ніж 8,45 грн за одну акцію.

У відповідь на зазначену вимогу ПАТ «Інтерпайп НТЗ» надіслав позивачу листа, у якому не погодився з наведеною позивачем ціною викупу акцій та зазначив, що ринкову вартість та ціну викупу акцій в розмірі 2,29 грн за одну акцію було затверджено наглядовою радою ПАТ «Інтерпайп НТЗ» на підставі даних незалежної оцінки. Разом з відповіддю на вимогу про обов'язковий викуп акцій позивачу було направлено примірники проєкту договору купівлі-продажу (обов'язкового викупу) цінних паперів на викуп 928 434 простих акцій, належних позивачеві, в якому зазначено, що ціна викупу цінних паперів становить 2,29 грн за одну акцію.

Позивач звернувся з позовом про визнання недійсними рішень Наглядової ради ПАТ «Інтерпайп НТЗ» в частині затвердження ринкової вартості та ціни викупу однієї акції ПАТ «Інтерпайп НТЗ» в розмірі 2,29 грн станом на 21.11.2022.

ОЦІНКА СУДУ

Акціонерне товариство у випадках, передбачених частинами першою та другою статті 68 Закону України «Про акціонерні товариства», зобов'язане викупити належні акціонерові акції.

КГС ВС зазначив, що надане акціонеру нормою статті 50 Закону України «Про акціонерні товариства» право оскаржувати рішення загальних зборів не створює беззаперечного обов'язку суду визнавати такі рішення недійсними і не звільняє позивача від обов'язку довести порушення своїх прав чи інтересів.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що у цій справі відсутні обставини (отримання відмови у викупі належних акціонеру голосуючих акцій чи порушення наглядовою радою товариства порядку підготовки та затвердження документів щодо ціни викупу акцій, необхідних для проведення загальних зборів акціонерів), які можуть бути підставою для захисту прав згідно з частиною другою статті 50 Закону України «Про акціонерні товариства».

За таких обставин КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про неефективність обраного позивачем способу захисту, оскільки під ефективним способом слід розуміти такий, що призводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект. Ефективний спосіб захисту повинен забезпечити поновлення порушеного права.

Водночас за відсутності спору щодо необхідності проведення самої процедури обов'язкового викупу належних позивачу акцій, вимоги позивача про скасування рішень наглядової ради та загальних зборів ПАТ «Інтерпайп НТЗ» не забезпечать йому реалізацію права на обов'язковий викуп належних йому акцій за ціною, яку він вважає справедливою.

У даній справі немає спору щодо наявності волевиявлення позивача продати належні йому акції в процедурі обов'язкового викупу, спірним є лише питання про вартість акцій, щодо визначення якої у кожної зі сторін є своя позиція. Вирішення спору не поновить порушене право позивача на викуп належних йому акцій цього акціонерного товариства за запропонованою ним ціною, оскільки, у випадку скасування рішень наглядової ради та загальних зборів, процедура викупу акцій не може бути реалізована взагалі.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що оскарження рішень, які стали підставою для вимоги про обов'язковий викуп акцій, суперечить попередній поведінці позивача, спрямованій на викуп товариством належних йому акцій.

При цьому КГС ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що вирішення такого спору має відбуватись за правилами переддоговірного спору в порядку статті 187 ГПК України, оскільки договір купівлі-продажу акцій, сторонами якого є акціонерне товариство та акціонер - фізична особа, є цивільно-правовим договором, і його укладення регулюється ЦК України та Законом України «Про акціонерні товариства». Норми ГК України, які визначають порядок укладення господарських договорів, до правовідносин між сторонами не застосовуються.

Отже вирішення переддоговірних спорів передбачено також статтею 649 ЦК України, а тому висновки судів, що належним способом захисту права позивача на обов'язковий викуп його акцій може бути рішення суду про визначення розміру компенсації (ринкової / справедливої вартості акцій) в межах переддоговірного спору, не є очевидно неправильними.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, а рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.01.2024 у справі № 904/1147/23 можна ознайомитися за посиланням – http://reyestr.court.gov.ua/Review/116416183.

3.5. Про предмет доказування у справах щодо стягнення ФГВФО з пов'язаних із банком осіб шкоди, завданої рішеннями, діями та/або бездіяльністю цих осіб

Установлення обставин недостатності майна банку та наявності в діях відповідачів повного складу правопорушення є підставою для покладення на останніх відповідальності згідно із частиною п'ятою статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у редакції, чинній станом на дату подання позову, право на пред'явлення якого виникає з 25.06.2019).

Підставою для відмови в задоволенні позовних вимог, що виникають у спірних правовідносинах, щодо стягнення з відповідачів шкоди на користь саме банку, а не ФГВФО може бути доведення відповідачами обставин відповідності їх діяльності (щодо придбання цінних паперів) інтересам банку та відсутності підстав для їх відповідальності за конкретне стверджуване порушення чи недобросовісні дії / бездіяльність. Однак обставини щодо того, чи мали дії / бездіяльність ФГВФО негативні наслідки щодо обсягу формування ліквідаційної маси неплатоспроможного банку, не входять до предмета доказування в цьому спорі.

Саме у вказаний спосіб (доведення відсутності своєї вини у стверджуваному порушенні, спростування наявності інших елементів складу правопорушення у спірних правовідносинах із банком на момент вчинення порушення) забезпечується дотримання права на справедливий суд для відповідача, а не у спосіб доведення останнім обставин, які не стосуються спірних правовідносин

ВС у складі судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС розглянув касаційну скаргу фізичної особи у справі за позовом ФГВФО до фізичних осіб за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача: АТ «Артем-Банк», АТ «Компанія авіаційного та ракетно-технічного машинобудування», ТОВ «ФК «Соната Фінанс», ТОВ «Фінансова компанія управління активами», ТОВ «Верітас Проперті Менеджмент», про стягнення шкоди.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Спір у справі стосується наявності правових підстав для покладення на відповідачів як пов'язаних з АТ «Артем-Банк» осіб в порядку частини п'ятої статті

52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» обов'язку з відшкодування завданої АТ «Артем-Банк» шкоди у розмірі 15 938 891,02 грн, за наслідками прийняття ними як членами кредитного комітету банку рішення, оформленого протоколом засідання кредитного комітету АТ «Артем-Банк», щодо придбання банком пакету облігацій ТОВ «Торгімпорт» в кількості 19 330 штук, яке на переконання ФГВФО, було завідомо збитковим.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду, ухвалено нове рішення, яким позовні вимоги задоволено повністю, стягнуто солідарно з відповідачів на користь ФГВФО суму заподіяної шкоди.

Фізична особа - відповідач звернулася до ВС з касаційною скаргою на постанову суду апеляційної інстанції, у якій просила її скасувати і залишити в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Положеннями законодавства закріплені обов'язки органів юридичної особи (посадових осіб) діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно, розумно та не перевищувати своїх повноважень, а також відповідальність за їх порушення (фідуціарні обов'язки).

СП КГС ВС наводить висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені у постанові від 25.05.2021 у справі № 910/11027/18, згідно з якими при вирішенні питання про притягнення до відповідальності посадових осіб банку, суд також має встановити, чи дотримались такі посадові особи своїх фідуціарних обов'язків, а саме: чи діяли вони добросовісно, розумно та чи не перевищували своїх повноважень.

Головною метою фідуціарних обов'язків є необхідність забезпечення економічного розвитку підприємства, а відповідно недотримання таких базових обов'язків може призвести до завдання шкоди підприємству і зобов'язання її відшкодувати.

Отже, при застосуванні статті 92 ЦК України потрібно оцінювати не лише формальну сторону питання – дотримання посадовою особою всіх положень законодавства, статуту, рішень загальних зборів учасників / акціонерів тощо. Адже навіть коли посадова особа формально виконала всі вимоги законодавства та установчих документів товариства, її дії (бездіяльність) можуть не бути добросовісними, розумними та вчиненими в інтересах товариства.

Вирішуючи питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою, суд виходить з презумпції, що така посадова особа діяла в найкращих інтересах товариства; її рішення були незалежними та обґрунтованими; її фідуціарні обов'язки були виконані належним чином.

Водночас спростування позивачем відповідної презумпції за одним з критеріїв свідчить про неналежне виконання своїх фідуціарних обов'язків відповідачами. У цьому разі вже відповідач зобов'язаний довести, що він діяв в інтересах товариства.

Положення законодавства, зокрема статті 92, 1166 ЦК України, частина друга статті 89 ГК, стаття 63 Закону України «Про акціонерні товариства», статті 37, 39, 40,

42, 43, 44 Закону України «Про банки і банківську діяльність», частина п'ята статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у відповідних редакціях цих законів, чинних протягом спірного періоду), презюмують солідарну відповідальність органів юридичної особи за шкоду, заподіяну юридичній особі порушенням обов'язків щодо її представництва. Неправомірність їх поведінки може полягати як у вчиненні певних дій, так і в їх не вчиненні, тобто бездіяльності.

Цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди, яка полягає в тому, що наявність вини заподіювача шкоди не підлягає доведенню позивачем, а саме відповідач повинен довести, що в його діях відсутня вина у заподіянні збитків.

Отже, спростування цієї вини (у тому числі з підстав вини самого позивача в заподіяній шкоді) є процесуальним обов'язком її заподіювача, тобто відповідача у правовідносинах про відшкодування шкоди.

Як встановлено судами та не спростовано відповідачами, оцінка вартості пакету цінних паперів перед прийняттям рішення кредитним комітетом АТ «Артем-Банк» не проводилась, як не проводився й аналіз фінансового та господарського стану емітента ТОВ «Торгімпорт», не досліджувалась і його платоспроможність, а відтак реальної вартості пакету цінних паперів придбаних АТ «Артем-Банк» визначено не було.

Відповідачами у судах попередніх інстанцій не було долучено до матеріалів справи жодних доказів на підтвердження ліквідності цінних паперів, як і не представлено оцінки вартості пакету цінних паперів, станом на час їх придбання банком.

СП КГС ВС погодилася із висновками апеляційного суду про те, що, діючи недбало, внаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків, відповідачі у справі спричинили нанесення шкоди АТ «Артем-Банк», яка є сумою неповернутих та списаних у збиток коштів, за результатами укладення договору купівлі-продажу цінних паперів, і такі дії не були обґрунтовано необхідними, доцільними, добросовісними і розумними.

Отже, відповідачі не виконали свій фідуціарний обов'язок щодо сумлінності, а навпаки, прийняли ризикове рішення, внаслідок якого банком було втрачено грошові кошти в значному розмірі. Такі дії відповідачів були необґрунтованими та безпідставними, а прийняте ними завідомо неправомірне та протиправне рішення, оформлене протоколом кредитного комітету АТ «Артем-Банк», не мало на меті реального інвестування коштів банку в цінні папери задля отримання прибутку АТ «Артем-Банк».

У свою чергу відсутність очевидної законної мети здійсненої активної спірної операції, її завідома збитковість, дозволяє дійти висновку про порушення відповідачами фідуціарних обов'язків, та те, що у спірних правовідносинах має місце протиправна поведінка відповідачів.

Крім того, вказані обставини свідчать про існування прямого причинно-наслідкового зв'язку між рішенням керівництва банку та збитками, нанесеними банку.

Заперечуючи проти позову, відповідачі, зокрема, наголошували на тому, що підставою для звернення ФГВФО з цим позовом останнім визначається недостатність отриманих за наслідками проведення ліквідаційної процедури АТ «Артем-Банк» коштів для погашення вимог всіх кредиторів. Разом з тим, за доводами відповідачів, недостатність майна банку стала наслідком неналежного виконання ФГВФО та уповноваженою особою, яка була призначена в банку ФГВФО і протягом часу виведення банку з ринку відчужувала активи, своїх обов'язків в рамках такої процедури.

СП КГС ВС зазначила про безпідставність цих доводів, зокрема, з огляду на те, що установлення указаних обставин недостатності майна банку та наявності у діях відповідачів повного складу правопорушення є підставою для покладення на останніх відповідальності згідно з частиною п'ятою статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у редакції, чинній станом на дату подання Фондом позову у цій справі, право на пред'явлення якого виникає з 25.06.2019), що, у свою чергу, свідчить про правильність прийнятого судом апеляційної інстанції рішення про задоволення позовних вимог у цій справі.

Підставою для відмови у задоволенні позовних вимог, що виникають у спірних правовідносинах щодо стягнення з відповідачів шкоди на користь саме банку, а не ФГВФО, може бути доведення відповідачами обставин відповідності їх діяльності (щодо придбання цінних паперів) інтересам банку та відсутності підстав для їх відповідальності за конкретне стверджуване порушення чи недобросовісні дії / бездіяльність. Однак обставини щодо того, чи мали дії / бездіяльність ФГВФО негативні наслідки щодо обсягу формування ліквідаційної маси неплатоспроможного банку, не входять до предмета доказування у цьому спорі.

Саме у вказаний спосіб (доведення відсутності своєї вини у стверджуваному порушенні, спростування наявності інших елементів складу правопорушення у спірних правовідносинах з банком на момент вчинення порушення) забезпечується дотримання права на справедливий суд для відповідача, а не у спосіб доведення останнім обставин, які не стосуються спірних правовідносин.

Відтак, до предмета доказування у цій справі належить встановлення наявності складу правопорушення у діях відповідачів у відносинах саме щодо прийняття рішення про придбання банком цінних паперів. Водночас обставини щодо того, чи мали дії / бездіяльність ФГВФО негативні наслідки щодо обсягу формування ліквідаційної маси неплатоспроможного банку, не входять до предмета доказування у цьому спорі.

Зважаючи на викладене, СП КГС ВС відступила від висновків, викладених ВС у постанові від 01.08.2023 у справі № 910/9833/21, про те, що у спорі, де ФГВФО звертається з позовом в порядку частини п'ятої статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (у редакції після внесення змін до цієї норми за Законом України № 629-VIII від 16.07.2015, що набрав чинності 12.08.2015) у разі, коли відповідач вказує, що на момент виведення банку з ринку майна (активів) банку було достатньо для задоволення вимог всіх кредиторів, а недостача виникла внаслідок неналежного виконання ФГВФО та уповноваженою

особою, яка була призначена в банку ФГВФО і протягом часу виведення банку з ринку відчужувала активи, своїх обов'язків в рамках такої процедури, до предмета доказування у такому спорі входять, зокрема, обставини правомірної / протиправної поведінки ФГВФО та уповноважених осіб ФГВФО (належного виконання вимог Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», порушення ними фідуціарних обов'язків, їх дії, вчинені всупереч інтересам кредиторів банку, тощо).

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 05.02.2024 у справі № 910/4149/21 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117040301.

4. Справи щодо земельних відносин

4.1. Про зміну виду цільового призначення земельної ділянки комунальної власності, віднесеної до категорії земель житлової та громадської забудови

Чинне земельне законодавство дозволяє землекористувачу самостійно змінювати вид цільового призначення земельної ділянки комунальної власності в межах такої визначеної категорії земель, як землі житлової та громадської забудови, однак виключно в тому випадку, якщо на відповідній земельній ділянці розташовані будівлі, споруди, що є у приватній власності землекористувача, який використовує земельні ділянки, зокрема, на праві оренди

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Криворізької міської ради за позовом скаржника до ПП «Сармат» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – державного реєстратора Глеюватської сільської ради Криворізького району про припинення права власності та скасування державної реєстрації права власності за відповідачем на об'єкт нерухомого майна – на незавершене будівництво будівлі магазину готовністю 11 %-Г (далі – спірний об'єкт незавершеного будівництва, спірне майно), зобов'язання відповідача усунути перешкоди в користуванні земельною ділянкою, а саме знести за власний рахунок споруду нерухомого майна – спірний об'єкт незавершеного будівництва та привести спірну земельну ділянку в придатний для використання стан.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За договором купівлі-продажу комплексу від 20.08.2012 ПП «Сармат» придбав у власність будівлю магазину, розташовану на орендованій земельній ділянці площею 0,3194 га (цільове призначення - для розташування магазину), та склад, розташований на орендованій земельній ділянці площею 0,0541 га (цільове призначення - для розташування складів).

Рішенням Криворізької міськради від 24.10.2012 № 1490, зокрема, затверджено ПП «Сармат» проект землеустрою щодо складання документів, що посвідчують право на земельні ділянки, та надано зазначені земельні ділянки

в оренду ПП «Сармат» терміном на 5 років: площею 0,0541 га - для розміщення складів; площею 0,3194 га - для розміщення магазину.

Згідно з рішенням Криворізької міськради від 20.12.2017 № 2380 поновлено, зокрема ПП «Сармат» до 29.12.2022 договір оренди земельної ділянки від 29.12.2012 загальною площею 0,0541 га, категорія земель та використання земельної ділянки - землі житлової та громадської забудови, для розміщення складів, а також договір оренди земельної ділянки від 29.12.2012 загальною площею 0,3194 га, категорія земель та використання земельної ділянки - землі житлової та громадської забудови, для розміщення магазину.

25.01.2018 між Криворізькою міськрадою (орендодавець) та ПП «Сармат» (орендар) укладено договір оренди земельної ділянки, за умовами якого орендодавець на підставі рішення міськради від 20.12.2017 № 2380 надає, а орендар приймає в строкове платне користування земельну ділянку житлової та громадської забудови для розміщення магазину, загальною площею 0,3194 га. Орендар, зокрема, має право за письмовою згодою орендодавця зводити в установленому законодавством порядку жилі, виробничі, культурно-побутові та інші споруди, а також зобов'язується використовувати земельну ділянку за цільовим призначенням згідно з договором.

20.08.2021 у Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва зареєстровано дозвіл на виконання будівельних робіт, виданий ПП «Сармат» для здійснення нового будівництва магазину на земельній ділянці площею 0,3194 га.

За даними з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно 08.09.2021 державним реєстратором прийнято рішення про державну реєстрацію за ПП «Сармат» права власності на незавершене будівництво будівлі магазину, готовністю 11 %-Г. Також міститься інформація про те, що 30.01.2018 за ПП «Сармат» зареєстровано право оренди земельної ділянки площею 0,3194 га.

Обґрунтовуючи свої вимоги позивач зазначив, що державну реєстрацію за відповідачем права власності на спірне майно було проведено за відсутності правових підстав і необхідного переліку документів, передбачених положеннями Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», зокрема, без надання державному реєстратору документа, що посвідчує речове право на земельну ділянку під таким об'єктом, чим порушено права та законні інтереси Криворізької міської територіальної громади як власника і розпорядника спірної земельної ділянки, на якій розташований незаконно зареєстрований об'єкт незавершеного будівництва.

Суди розглядали справу неодноразово. Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Виходячи з системного аналізу змісту пункту 1 частини першої статті 27-1 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (у редакції, чинній станом на 08.09.2021) обов'язок подання заявником правовстановлюючого документа на землю (в письмовому виді)

зумовлено застереженням – відсутністю в Державному реєстрі прав зареєстрованого відповідного речового права заявника на земельну ділянку. Тобто в разі, якщо в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно містяться відомості про зареєстроване відповідне речове право заявника на земельну ділянку, то документ, який посвідчує речове право на земельну ділянку під об'єктом незавершеного будівництва, не подається.

Суди попередніх інстанцій встановивши обставини необов'язковості надання заявником правовстановлюючого документа на землю (в письмовому виді) для проведення державної реєстрації права власності ПП «Сармат» на об'єкт незавершеного будівництва в зв'язку з наявністю в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно станом на 08.09.2021 інформації про зареєстроване 30.01.2018 право оренди ПП «Сармат" спірної земельної ділянки, в підсумку дійшли правильного висновку про відсутність у державного реєстратора підстав для відмови в здійсненні державної реєстрації речового права ПП «Сармат».

Згідно з абз 15 частини першої статті 1 Закону України «Про землеустрій» (в редакції, чинній з 24.07.2021) цільове призначення земельної ділянки – допустимі напрями використання земельної ділянки відповідно до встановлених законом вимог щодо використання земель відповідної категорії та визначеного виду цільового призначення.

Відповідно до положень частини першої та абз. 4, 5 ч. 2 ст. 20 Земельного кодексу України (в редакції, чинній з 24.07.2021, тобто станом на час вчинення державним реєстратором оспорюваної реєстраційної дії) при встановленні цільового призначення земельних ділянок здійснюється віднесення їх до певної категорії земель та виду цільового призначення. При зміні цільового призначення земельних ділянок здійснюється зміна категорії земель та/або виду цільового призначення. Зміна цільового призначення земельних ділянок державної та комунальної власності, віднесених до категорій земель житлової та громадської забудови, земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, а також земельних ділянок (крім земельних ділянок, розташованих на територіях, об'єктах природно-заповідного фонду), на яких розташовані будівлі, споруди, що є у приватній власності землекористувача, який використовує земельні ділянки на правах постійного користування, оренди, емфітевзису, суперфіцію, може здійснюватися землекористувачем. У такому разі зміна цільового призначення земельної ділянки не потребує прийняття рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування, який здійснює розпорядження відповідною земельною ділянкою. Зміна землекористувачем цільового призначення земельної ділянки державної, комунальної власності, наданої йому в користування (крім постійного користування) без проведення земельних торгів для провадження певної діяльності, не повинна призводити до провадження ним на такій земельній ділянці іншої діяльності (крім випадків розташування на земельній ділянці будівель, споруд, що перебувають у власності землекористувача).

КГС ВС дійшов висновку, що чинне земельне законодавство дозволяє землекористувачу самостійно змінювати вид цільового призначення земельної ділянки комунальної власності в межах такої визначеної категорії земель як землі житлової та громадської забудови, однак виключно в тому випадку, якщо на відповідній земельній ділянці розташовані будівлі, споруди, що є у приватній власності землекористувача, який використовує земельні ділянки, зокрема, на праві оренди.

Положеннями абз. 4 частини другої статті 20 Земельного кодексу України (в редакції, чинній з 24.07.2021) повністю спростовуються доводи скаржника про відсутність надання відповідачем такого правовстановлюючого документа на спірну земельну ділянку, яким би було передбачено її передачу орендарю саме для будівництва нової споруди магазину, а не під розміщення існуючої споруди магазину, позаяк вказана норма наділяє ПП «Сармат» як орендаря земельної ділянки комунальної власності, віднесеної до категорій земель житлової та громадської забудови, правом самостійно змінювати вид цільового призначення такої земельної ділянки, а саме без прийняття органом місцевого самоврядування, який здійснює розпорядження відповідною земельною ділянкою, рішення про зміну її цільового призначення земельної ділянки.

Крім того, однією з умов застосування негаторного позову є відсутність між позивачем і відповідачем договірних відносин, оскільки в разі наявності договірних відносин здійснюється захист порушеного права власності за допомогою зобов'язально-правових способів (схожий правовий висновок викладено в постанові Великої Палати Верховного Суду від 18.12.2019 у справі № 522/1029/18 та в постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03.06.2021 у справі № 916/1666/18).

Отже, наявність між сторонами договірних відносин виключає можливість застосування обраного позивачем способу захисту шляхом подання негаторного позову, а обрання позивачем неналежного способу захисту порушеного права, в свою чергу, є самостійною підставою для відмови в позові (схожий за змістом висновок наведено в постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 27.10.2021 у справі № 916/1769/20).

Натомість судами попередніх інстанцій достовірно встановлено та скаржником не спростовується факт існування між сторонами договірних відносин оренди земельної ділянки, про усунення перешкод у користуванні якою заявлено позов Криворізькою міськрадою.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про недоведеність позивачем наявності хоча б однієї з передбачених статтею 346 ЦК України підстав для припинення права власності відповідача на спірний об'єкт незавершеного будівництва та про те, що існування між сторонами в справі договірних відносин оренди земельної ділянки виключає можливість застосування обраного позивачем способу захисту шляхом подання негаторного позову, а обрання позивачем неналежного способу захисту порушеного права, в свою чергу, є самостійною підставою для відмови в позові (схожий правовий висновок викладено в постанові

Великої Палати Верховного Суду від 18.12.2019 у справі № 522/1029/18 та в постановах Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 03.06.2021 у справі № 916/1666/18, від 27.10.2021 у справі № 916/1769/20).

Дослідивши зібрані в справі докази в їх сукупності, зважаючи на недоведеність передбачених чинним законодавством підстав як для припинення права власності відповідача на спірний об'єкт незавершеного будівництва, так і для скасування державної реєстрації права власності на спірне майно, КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.01.2024 у справі № 904/1270/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116569136.

4.2. Про право постійного володіння землею

У разі відсутності протиправних дій з боку як учасників спірних правовідносин, так і відповідного державного органу виконавчий комітет міської ради з урахуванням принципу «належного урядування» набуває право на майно саме на тому юридичному титулі, на якому він був зазначений у відповідному державному акті – право постійного володіння землею, і має права та обов'язки щодо його використання, які відповідають саме такому праву

КГС ВС розглянув касаційну скаргу виконавчого комітету міської ради у справі за позовом селищної ради до скаржника за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Головного управління Держгеокадастру, міської ради та районної державної адміністрації, про визнання відсутнім у виконавчого комітету міської ради права постійного користування на земельну ділянку, визнання недійсним державного акта на право постійного володіння землею та скасування запису про інше речове право, що виникло на підставі спірного державного акта.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Справа розглядалася судами неодноразово.

Рішенням господарського суду, залишеним без постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено з тих підстав, що спірний державний акт виданий з порушенням чинного законодавства, тому у відповідача не виникло право користування спірною земельною ділянкою.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що відповідно до наявних документів, які підтверджують право землекористування відповідача, йому було надано земельну ділянку саме на праві постійного володіння землею, натомість при здійснені реєстрації речових прав за ним було зареєстровано право постійного користування земельною ділянкою.

При цьому, земельні відносини на час передачі земельної ділянки були врегульовані Земельним кодексом Української РСР від 18.12.90, який було викладено у новій редакції відповідно до Закону України від 13.03.1992 «Про внесення змін і доповнень до Земельного кодексу Української РСР».

Постановою Верховної Ради Української РСР від 27.03.1991 № 889-XII (втратила чинність на підставі Постанови Верховної Ради України від 13.03.92 № 2201-XII) було затверджено форми державних актів: на право довічного успадковуваного володіння землею; на право постійного володіння землею; на право постійного користування землею.

Отже, законодавцем як в діючому на той момент Земельному кодексі, так і в прийнятій на виконання його положень постанові було передбачено, що і право довічного успадкованого володіння землею, і право постійного володіння землею і право постійного користування землею є самостійними юридичними титулами.

В подальшому, з прийняттям нової редакції Земельного кодексу відповідно до Закону України від 13.03.1992 «Про внесення змін і доповнень до Земельного кодексу Української РСР» було змінено передбачені ним юридичні титули землевласників (володільців, користувачів), зокрема, запроваджено право приватної та колективної власності на землю. Водночас, в новій редакції кодексу були відсутні право довічного успадковуваного володіння землею та право постійного володіння землею.

КГС ВС звернув увагу на те, що питання збереження раніше існуючих юридичних титулів, їх дійсності до моменту їх переоформлення вже було предметом розгляду ВП ВС. Зокрема, у пунктах 71 – 80 постанови ВП ВС від 20.11.2019 у справі № 368/54/17 сформовано два важливих висновки: 1) про дійсність цього юридичного титулу для особи яка його набула та зберегла та неможливість її позбавлення права на таке володіння; 2) виключення як автоматичної зміни титулів права на землю, так і будь-яких обмежень прав користування земельною ділянкою у зв'язку з непереоформленням правового титулу. Колегія суддів вважала за можливе застосувати зазначені висновки і до такого юридичного титулу як право постійного володіння землею.

Суди попередніх інстанцій, встановивши, що у відповідача наявний правовстановлюючий документ, який підтверджував його право постійного володіння землею, тривале визнання цього акта державою та передачу відповідної земельної ділянки з державної власності позивачу в комунальну власність із зазначенням саме такого обтяження речових прав на земельну ділянку, дійшли обґрунтованого висновку про те, що у відповідача право постійного користування в поза встановленим законом порядком переоформлення відповідного правового титулу виникнути не могло.

Отже спірний державний акт на момент його видачі вже не відповідав нормам земельного законодавства. Водночас КГС ВС дійшов висновку про те, що дії державної адміністрації, яка діяла від імені держави та допустила помилку щодо неналежної форми державного акта, не можуть бути покладені у вину тільки відповідача за встановлених обставин справи, активних дій, які вживалися при цьому учасниками спірних правовідносин. Додатково КГС ВС звернув увагу, що підставою для видачі спірного державного акта було саме рішення ради.

КГС ВС зауважив, що за умови відсутності встановлення протиправних дій як з боку учасників спірних правовідносин, так і відповідного державного органу,

відповідач з урахуванням принципу «належного урядування» набув право на майно саме на тому юридичному титулі, на якому він був і зазначений у відповідному державному акті – право постійного володіння землею, та має права та обов'язки щодо його використання, які відповідають саме такому праву. Натомість зазначене спростовує доводи відповідача про те, що він набув саме право постійного користування земельною ділянкою, як такі, що не відповідають як критерію «легітимного очікування», так і відповідному земельному законодавству, а також діям відповідних державних органів та поведінці відповідача.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу задоволено частково, постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції скасовано в частині визнання недійсним державного акта на право постійного володіння землею та скасування запису про інше речове право, що виникло на підставі спірного державного акта, в іншій частині оскаржувані судові рішення залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.01.2024 у справі № 904/9070/21 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117010019.

5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

5.1. Про визнання недійсним договору оренди нежитлового приміщення об'єкта освіти та застосування наслідків недійсності такого правочину й позовної давності

Договір оренди нежитлового приміщення об'єкта освіти, укладений з порушенням положень частини п'ятої статті 63 Закону України «Про освіту» може визнаватися судом недійсним саме як оспорюваний правочин на підставі статей 203, 215 ЦК України, а не в силу вимог статті 228 цього Кодексу, тобто такий договір не є нікчемним правочином, що порушує публічний порядок і спрямований на незаконне заволодіння майном.

Вимоги власника (держави) про звільнення нежитлового приміщення об'єкта освіти та його повернення обласній адміністрації за актом приймання-передачі не можна вважати застосуванням наслідків недійсності договору оренди, тобто похідною вимогою про повернення орендарем одержаного на виконання такого правочину.

Вимога про повернення орендованого майна є самостійною і не має похідного характеру, тобто є негаторним позовом (про усунення перешкод у користуванні майном), на яку позовна давність не поширюється, проте задоволення вказаної вимоги об'єктивно унеможливлюється в разі відмови в задоволенні позовної вимоги про визнання недійсним договору оренди

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу Регіонального відділення ФДМУ України у справі за позовом прокурора в інтересах держави в особі Міністерства освіти і науки України (далі – Міністерство) та обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) до фізичної особи - підприємця (далі –

підприємець) та Регіонального відділення ФДМУ за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів – професійно-технічного училища (далі – училище) про визнання недійсним договору оренди державного нерухомого майна - нежитлового приміщення, що належить до державної власності та перебуває на балансі училища, та зобов'язання підприємця звільнити та повернути державній адміністрації спірне приміщення шляхом підписання акта приймання-передачі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позовна заява обґрунтовується тим, що спірний договір оренди не відповідає положенням частині п'ятої статті 63 Закону України «Про освіту» та Закону України «Про оренду державного та комунального майна», чинного до 31.01.2020, оскільки передане в оренду нерухоме майно, яке є приміщенням державного навчального закладу, не може бути об'єктом оренди з метою його використання в господарській діяльності, тобто не за призначенням, пов'язаним з навчально-виховним процесом, а тому оспорюваний договір підлягає визнанню недійсним на підставі статей 203, 215 ЦК України.

Рішенням господарського суду у задоволенні позовних вимог, які визнано обґрунтованими, відмовлено з підстав пропуску позивачами позовної давності, про застосування наслідків спливу якої було заявлено відповідачами.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду та ухвалено нове рішення про задоволення позову повністю з тих підстав, що позовну вимогу про повернення майна слід розцінювати як негаторний позов, який можна подати впродовж усього часу порушення прав законного володільця майна.

ОЦІНКА СУДУ

З метою визначення судами нікчемних правочинів, які порушують публічний порядок (в контексті заволодіння майном фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади), ОП КГС ВС наголосила на необхідності достеменного встановлення судом того, чи існують певні законодавчо визначені обставини, за наявності яких такий правочин загалом може бути укладено, але з порушеннями такого законодавства (недійсний правочин) чи укладення такого правочину неможливе за будь-яких обставин (нікчемний правочин) як такого, що порушує публічний порядок.

ОП КГС ВС зазначила, що оспорюваний правочин, за умовами якого підприємцю було передано в оренду нежитлове приміщення лише площею 22,2 м^2, яке входить до складу майна державного навчального закладу (училища) та належить училищу на титулі права оперативного управління, не посягає на суспільні, економічні та соціальні основи держави, не спрямований на порушення публічного порядку, а відтак, і не є таким, що порушує публічний порядок.

ОП КГС ВС дійшла висновку, що договір оренди нежитлового приміщення об'єкта освіти, укладений з порушенням положень частини п'ятої статті 63 Закону України «Про освіту», чинного до 27.09.2017, може визнаватися судом недійсним саме як оспорюваний правочин на підставі статей 203, 215 ЦК України, а не в силу

вимог ст. 228 цього Кодексу, тобто зазначений договір не є нікчемним правочином, що порушує публічний порядок і спрямований на незаконне заволодіння майном.

Також ОП КГС ВС зазначила, що у постановах КГС ВС від 15.08.2023 у справі № 918/862/22, від 26.01.2022 у справі № 924/637/20 викладено уточнюючий висновок про те, що правило статті 216 ЦК України застосовується виключно до сторін правочину, а двостороння реституція є обов'язковим наслідком визнаного судом недійсним правочину та не може бути проігнорована сторонами. Тобто при недійсності правочину повернення отриманого сторонами за своєю правовою природою становить юридичний обов'язок, що виникає із закону та юридичного факту недійсності правочину.

Однак відповідно до статті 216 ЦК України вимоги про повернення майна заявлені прокурором в інтересах державної адміністрації, яка не була стороною оспорюваного правочину.

Предметом позову у справі є вимога прокурора про повернення майна не орендодавцю або балансоутримувачу (Регіональне відділення ФДМУ і училищу відповідно) як стороні спірного договору оренди (в новій редакції, укладеній за результатами електронного аукціону, це вже тристоронній договір), а саме на користь державної адміністрації, якій на підставі розпорядження КМУ тимчасово (до передачі училища як державного закладу професійної (професійно-технічної) освіти з державної у комунальну власність) передано лише повноваження з оперативного управління об'єктом оренди, що не слід ототожнювати з правом оперативного управління титульного володільця (стаття 137 ГК України), яке (право) в цьому випадку належить виключно училищу на підставі статті 49 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» та статуту училища, згідно з якими всі навчально-виробничі, побутові, культурно-освітні, оздоровчі, спортивні будівлі та споруди, житло, комунікації, обладнання, засоби навчання, транспортні засоби та інше майно училища (в т. ч. спірне приміщення) є державною власністю, що закріплена Міністерством за училищем і перебуває в оперативному управлінні цього навчального закладу.

В зв'язку з цим позовна вимога державної адміністрації про повернення орендованого майна хоча й має самостійний, а не похідний характер, тобто є негаторним позовом (про усунення перешкод у користуванні майном), на яку позовна давність не поширюється, проте задоволення вказаної вимоги об'єктивно унеможливлюється в разі відмови в задоволенні позовної вимоги про визнання недійсним договору оренди чи відсутності інших підстав припинення вказаного договору, передбачених законом, позаяк наявність чинного договору оренди як підстави для законного користування підприємцем спірним приміщенням виключає необхідність його звільнення підприємцем, в тому числі з урахуванням обставин непідтвердження нікчемності оспорюваного договору з мотивів, наведених у цій постанові.

Підсумовуючи викладене, ОП КГС ВС дійшла висновку, що задоволення позовної вимоги власника (держави) про звільнення нежитлового приміщення об'єкта освіти та його повернення державній адміністрації за актом приймання-

передачі не можна вважати застосуванням наслідків недійсності оспорюваного договору оренди, тобто похідною вимогою про повернення орендарем одержаного на виконання такого правочину, яку (вимогу) помилково заявлено прокурором на підставі частини першої статті 216 ЦК України.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу задоволено частково, постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції скасовано, справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.02.2024 у справі № 917/1173/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117373742.

5.2. Про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом помилки

Незнання інформації про куплений об'єкт нерухомості не може бути підставою для визнання недійсним правочину, зважаючи на положення статей 215, 229 ЦК України, а тому помилково ототожнювати незнання, недбальство покупця з помилкою, яка вплинула на волевиявлення товариства та значно знижує цінність властивостей і якостей купленого нерухомого майна та можливість його використання

КГС ВС розглянув касаційну скаргу міської ради у справі за позовом скаржника до ТОВ «Ханбер Трейд» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – департаменту комунальної власності міської ради, про розірвання договору купівлі-продажу нежитлових приміщень та стягнення неустойки та 3 % річних, та за зустрічним позовом ТОВ «Ханбер Трейд» до міської ради про визнання недійсними результатів електронного аукціону, оформленого протоколом, визнання недійсним спірного договору купівлі-продажу нежитлових приміщень і стягнення з територіальної громади міста в особі міської ради грошових коштів, сплачених ТОВ «Ханбер Трейд» під час процедури продажу майна.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Вимоги за зустрічним позовом обґрунтовано тим, що ТОВ «Ханбер Трейд» мало намір після купівлі об'єкта нерухомості використовувати його для своєї діяльності, однак, внаслідок помилки міської ради, нерухомість втратила свою цінність для ТОВ «Ханбер Трейд», адже у товариства не було можливості використовувати об'єкт нерухомості відповідно до умов спірного договору купівлі-продажу. До того ж, товариство не укладало б оскаржуваного договору купівлі-продажу, якби йому було відомо, що існує договір оренди нежитлового приміщення та додатковий договір до нього, за умовами яких частина придбаних ТОВ «Ханбер Трейд» за аукціоном приміщень передана в користування іншому підприємству.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, зустрічний позов задоволено частково, визнано недійсним спірний договір купівлі-продажу, в задоволенні решти зустрічного позову відмовлено; у задоволенні позову міської ради відмовлено.

Приймаючи рішення про задоволення зустрічного позову щодо визнання недійсним спірного договору купівлі-продажу, зважаючи на положення статей 215, 229 ЦК України, судами попередніх інстанцій зазначили, що на момент укладення оспорюваного правочину товариство не було відомо про перебування в оренді нерухомого майна, що є предметом купівлі-продажу. При цьому в повідомленні про продаж спірних нежитлових приміщень, не було інформації про перебування частини нерухомого майна в оренді в іншого підприємства згідно з договором оренди нежитлового приміщення та додаткового договору до нього. Також про перебування в оренді придбаного нерухомого майна товариство дізналося вже після укладення спірного договору купівлі-продажу.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що судами попередніх інстанцій не було встановлено обставин, які завадили можливості ТОВ «Ханбер Трейд» бути обізнаним про всю інформацію щодо об'єкта нерухомості, який товариство мало намір придбати, враховуючи, що куплене нерухоме майно перебувало у комунальній власності та відповідно всі відомості про нього є загальнодоступними та розміщеними на сайті відповідної міської ради та у відповідних державних реєстрах.

Отже, ТОВ «Ханбер Трейд» не було позбавлено права, як потенційний покупець, до проведення аукціону, з урахуванням положень Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», звернутись до департаменту комунальної власності міської ради з відповідним запитом щодо надання інформації про об'єкт купівлі-продажу. Вказаного ТОВ «Ханбер Трейд» не було реалізовано, оскільки з відповідним запитом щодо придбаного нерухомого майна товариство звернулось до департаменту комунальної власності вже після укладення договору.

Водночас, незнання такої інформації про куплений об'єкт нерухомості не може бути підставою для визнання недійсним правочину, зважаючи на положення статей 215, 229 ЦК України, а тому, суди помилково ототожнили незнання, недбальство ТОВ «Ханбер Трейд» з помилкою, яка вплинула на волевиявлення товариства та значно знижує цінність властивостей і якостей купленого нерухомого майна та можливість його використання.

До того ж КГС ВС, в цьому випадку, врахував, що не є помилкою щодо якості речі неможливість її використання або виникнення труднощів у її використанні, що сталося після виконання хоча б однією зі сторін зобов'язань, які виникли з правочину, і не пов'язане з поведінкою іншої сторони правочину. Не має правового значення помилка щодо розрахунку одержання користі від вчиненого правочину. Помилка внаслідок власного недбальства, незнання закону чи неправильного його тлумачення однією зі сторін не є підставою для визнання правочину недійсним (такий правовий висновок викладено у постанові Верховного Суду України від 13.04.2016 у справі № 6-2953цс15).

Водночас, КГС ВС зазначив, що судами попередніх інстанцій фактично не розглядались вимоги за позовом міської ради, зважаючи на те, що суди встановили підстави для часткового задоволення зустрічного позову про визнання недійсним укладеного сторонами договору купівлі-продажу.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу задоволено частково, постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції скасовано в частині задоволення зустрічного позову про визнання недійсним договору купівлі-продажу та відмови у позові міської ради про розірвання договору купівлі-продажу та стягнення неустойки та 3 % річних, справу в цій частині направлено на новий розгляд до суду першої інстанції, в решті постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.02.2024 у справі № 916/411/23 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116855303.

5.3. Про правове регулювання взаємовідносин оператора газорозподільної системи із суб'єктами ринку природного газу

Правовідносини, пов'язані з компенсацією вартості обсягів природного газу, відібраного підприємствами, що виробляють, транспортують та постачають теплову енергію, надають послуги із централізованого опалення та централізованого постачання гарячої води (далі – підприємства), з газотранспортної системи без поданих оператором газорозподільної системи номінацій протягом періоду з 01.12.2015 до 31.12.2019, підлягають врегулюванню на підставі Закону України «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення», такі підприємства мають компенсувати вартість спожитих обсягів газу безпосередньо оператору газотраспортної системи (особі, яка здійснювала такі функції оператора).

Отже, підлягають відрахуванню із загального місячного небалансу оператора газорозподільної системи обсяги відбору природного газу відповідних підприємств з тих підстав, що така заборгованість має бути врегульована цими підприємствами з оператором газотранспортної системи безпосередньо

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу АТ «Укртрансгаз» у справі за позовом скаржника до ПАТ «По газопостачанню та газифікації «Донецькоблгаз» (далі – АТ «Донецькоблгаз») за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ПАТ "Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – НАК «Нафтогаз»), ОКП «Донецьктеплокомуенерго», КП «Покровськтепломережа» про стягнення заборгованості за послуги балансування обсягів природного газу, пені, 3 % річних та інфляційних втрат.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

АТ «Укртрансгаз» та АТ «Донецькоблгаз» є суб'єктами ринку природного газу, які в момент виникнення спірних правовідносин здійснювали діяльність з транспортування (АТ «Укртрансгаз» як оператор газотранспортної системи, далі – оператор ГТС) та розподілу (АТ «Донецькоблгаз» як оператор газорозподільної системи, далі – оператор ГРС) природного газу.

У 2016 році вони уклали договір транспортування природного газу.

У липні 2018 року – лютому 2019 року АТ «Укртрансгаз" у звітах по точках виходу / входу замовника послуг транспортування (оператора ГРС) зафіксувало місячні негативні небаланси, що утворилися частково внаслідок відібрання обсягів природного газу без номінації ОКП «Донецьктеплокомуненерго» та КП «Покровськтепломережа». АТ "Укртрансгаз» склало односторонні акти і виставило рахунки за послуги балансування, які АТ «Донецькоблгаз» не оплатило, у зв'язку з чим АТ "Укртрансгаз" звернулося з цим позовом до суду.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що до відносин, пов'язаних з відібранням газу підприємствами ОКП «Донецьктеплокомуненерго» та КП «Покровськтепломережа» без номінації у спірний період, підлягає застосуванню частина друга статті 8 Закону України «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення».

Відмовляючи частково у позові про стягнення вартості послуг балансування, суди попередніх інстанцій відрахували із загального місячного небалансу відповідача обсяги відбору природного газу ОКП "Донецьктеплокомуненерго" та КП «Покровськтепломережа», оскільки ОКП "Донецьктеплокомуненерго" та КП «Покровськтепломережа» віднесені до підприємств, які виробляють, транспортують та постачають теплову енергію, надають послуги з централізованого опалення та централізованого постачання гарячої води, а тому щодо них застосовуються норми Закону 1730-VIII.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі перед Верховним Судом постали такі питання:

- чи підлягає застосуванню до спірних правовідносин частина друга статті 8 Закону України «Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення» (далі – Закон 1730-VIII);

- чи превалюють норми частина друга статті 8 Закону 1730-VIII над нормами Кодексу ГТС, затвердженого постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2493, якими врегульовано стягнення оплати за надані послуги балансування (пункт 8 глави 3 розділу XII, пункти 1-2 глави1 розділу XIV).

Правове регулювання взаємовідносин оператора ГРС із суб'єктами ринку природного газу, а також визначення правових, технічних, організаційних та економічних засад функціонування ГРС здійснюється Кодексом ГТС, Правилами постачання природного газу, затвердженими постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2496, а також положеннями Закону України «Про ринок природного газу», ЦК України та ГК України.

ОП КГС ВС зазначила, що відповідно до норм права, передбачених Кодексом ГТС (пункт 8 глави 3 розділу XII, пункт 1 глави 1 розділу XIV), у разі несанкціонованого відбору газу споживачем весь відповідний обсяг вноситься в алокацію на відповідного оператора ГРС, а останній, як замовник послуг транспортування, є відповідальним за виникнення небалансу, у тому числі щодо споживачів, з якими укладені договори постачання. Відтак обсяги газу, відібрані споживачами

за відсутності по оператору ГРС підтвердженої номінації та віднесені в алокацію останнього, оплачуються таким оператором ГРС на користь оператора ГТС на підставі договору транспортування природного газу.

Законодавцем прийнятий Закон України «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу» (далі - № 1639-IX), що спрямований на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу шляхом урегулювання заборгованості, зокрема виробників теплової енергії за природний газ, поставлений НАК «Нафтогаз» в рамках спеціальних обов'язків використаний для їх виробництва, а також неоплаченої вартості обсягів природного газу, відібраних з ГТС підприємствами теплоенергетики протягом 2015–2019 років без документального оформлення, отримання номінацій або включення до реєстру.

Цим законом доповнено Закон 1730-VIII, зокрема, його статтю 8 доповнено частиною другою, аналіз якої дає підстави для висновку, що спірні правовідносини, пов'язані з компенсацією вартості обсягів природного газу, відібраного підприємствами, що виробляють, транспортують та постачають теплову енергію, надають послуги з централізованого опалення та централізованого постачання гарячої води (далі – підприємства), з ГТС без поданих оператором ГРС номінацій протягом періоду з 01.12.2015 до 31.12.2019, підлягають врегулюванню на підставі саме цього закону, підприємства мають компенсувати вартість спожитих обсягів газу безпосередньо оператору ГТС (особі, яка здійснювала функції оператора ГТС).

З огляду на зазначене, під час вирішення подібного спору, пов'язаного зі стягненням оператором ГТС заборгованості з оператора ГРС за надані послуги балансування природного газу, суду необхідно з'ясувати, чи включено до вартості послуг балансування вартість обсягів природного газу, що відбиралися підприємствами без номінацій протягом періоду з 01.12.2015 до 31.12.2019. За наявності такої обставини, із загального небалансу оператора ГРС, який врегульовано оператором ГТС, необхідно відрахувати ті обсяги природного газу, відібрані підприємствами, адже, як вказано вище, така кредиторська заборгованість підлягає погашенню на підставі спеціальних норм Закону 1730-VIII, а не на підставі Кодексу ГТС.

ОП КГС ВС зауважила, що незастосування Закону 1730-VIII до подібних спірних правовідносин може стати наслідком подвійного стягнення оператором ГТС оплати по суті за той самій газ: 1) з оператора ГРС як оплату за послуги балансування відповідно до приписів Кодексу ГТС, 2) з підприємств як компенсацію за газ згідно з приписами частини другої статті 8 Закону 1730-VIII. Більше того, у випадку настання такого подвійного стягнення оператор ГРС, оплативши відповідно до Кодексу ГТС послуги балансування включно з віднесеними на нього небалансами підприємств, не матиме можливості у подальшому компенсувати такі витрати.

Враховуючи зазначене, ОП КГС ВС погодилася з висновками судів попередніх інстанцій щодо відрахування із загального місячного небалансу відповідача обсягів відбору природного газу ОКП «Донецьктеплокомуненерго» та КП «Покровськтепломережа», з тих підстав, що така заборгованість має бути

врегульована у порядку частини другої статті 8 Закону 1730-VIII, тобто цими підприємствами з оператором ГТС безпосередньо.

Водночас ОП КГС ВС врахувала те, що, як підтвердило АТ «Укртрансгаз», останнє проводить перемовини з КП «Донецьктеплокомуенерго» та КП «Покровськтепломережа» щодо компенсації заборгованості на підставі частини другої статті 8 Закону 1730-VIII.

Для забезпечення юридичної визначеності ОП КГС ВС уточнила висновки, що містяться у постанові Верховного Суду від 30.03.2023 у справі № 904/2591/20, зазначивши таке.

Відібрання підприємствами обсягів природного газу з ГТС без номінацій призводить до негативного небалансу, який вноситься в алокацію на оператора ГРС та який потребує балансування в системі (відновлення обсягу відібраного газу з ГТС шляхом його закупівлі), зокрема з боку оператора ГТС. Тобто в такому випадку відбувається надання оператором ГТС послуг балансування, які підлягають оплаті (компенсації вартості газу, необхідного для відновлення балансу ГТС). Разом з цим витрати оператора ГТС на закупівлю природного газу, відібраного підприємствами без номінацій протягом періоду з 01.12.2015 до 31.12.2019, компенсуються такими підприємствами у порядку, передбаченому частиною другою статті 8 Закону 1730-VIII.

Отже, ОП КГС ВС сформувала наступний правовий висновок щодо застосування частини другої статті 8 Закону 1730-VIII та пункту 8 глави 3 розділу XII, пунктів 1-2 глави 1 розділу XIV Кодексу ГТС: при стягненні оператором ГТС (особою, яка виконувала функції оператора ГТС) вартості послуг балансування з оператора ГРС за період 2016–2019 роки із загального місячного небалансу оператора ГРС відраховуються обсяги відбору природного газу теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення, які підпадають під дію частини другої статті 8 Закону 1730-VIII.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.02.2024 у справі № 905/2044/19 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117277041.

5.4. Про дискреційні повноваження суду при вирішенні питання про зменшення заявленої до стягнення суми пені та підстави, які має враховувати суд

Законодавець надає суду право зменшувати розмір неустойки, а не звільняти боржника від її сплати. Водночас сукупність обставин у конкретних правовідносинах може вказувати на несправедливість стягнення з боржника неустойки в будь-якому істотному розмірі. Визначення справедливого розміру неустойки належить до дискреційних повноважень суду.

У вирішенні судом питання про зменшення розміру заявленої до стягнення неустойки підлягають врахуванню та оцінці на предмет підтвердженості та обґрунтованості як підстави для зменшення неустойки, що прямо передбачені законом (частина третя статті 551 ЦК України, стаття 233 ГК України), так і підстави, які хоча прямо й не передбачені законом, однак були заявлені як підстави для зменшення розміру неустойки та мають індивідуальний для конкретних спірних правовідносин характер

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ПАТ «Центренерго» в особі відокремленого підрозділу Зміївської теплової електричної станції ПАТ «Центренерго» у справі за позовом скаржника до ТОВ «Укртехнобез» про стягнення 5 240 319,60 грн, з яких 5 140 368 пені та 99 951 грн штрафу, нарахованих у зв'язку з невиконанням відповідачем у строк зобов'язань за договором закупівлі робіт з виготовлення (ремонту) обладнання в частині виконання робіт вартістю 1 427 880 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач як замовник та відповідач як виконавець уклали договір на закупівлю робіт з виготовлення (ремонту) обладнання, за умовами якого роботи повинні бути виконані протягом дії договору відповідно до погодженого календарного плану, початок виконання робіт здійснюється тільки після письмового погодження замовником, загальна вартість робіт – 1 427 880 грн, у тому числі ПДВ 237 980 грн.

У зв'язку з встановленням судами порушення відповідачем строків виконання відповідних робіт за договором, рішенням господарського суду від 07.04.2023, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду від 31.07.2023, частково задоволено клопотання відповідача про зменшення розміру пені та, виходячи з визначеного судом арифметично-правильного та обґрунтованого розміру заявленої позивачем пені у сумі 4 340 755,20 грн, частково задоволено позовні вимоги, стягнуто з відповідача на користь позивача 51 403,68 грн пені та 99 951 грн штрафу, в решті позовних вимог відмовлено з підстав відсутності належних та допустимих доказів понесення позивачем збитків внаслідок порушення відповідачем зобов'язання у спірних правовідносинах, а також неспівмірності заявленої до стягнення суми пені, оскільки наслідки невиконання боржником зобов'язання вочевидь більш вигідні для кредитора, ніж належне виконання такого зобов'язання.

ОЦІНКА СУДУ

При передачі справи на розгляд суддів ОП КГС ВС поставлено питання застосування положень статті 233 ГК України та частини третьої статті 551 ЦК України щодо наданого суду цими нормами права зменшення розміру неустойки (пені і штрафу), нарахованих боржнику за несвоєчасне виконання ним зобов'язань за договором.

Щодо правил визначення неустойки ОП КГС ВС дійшла висновку, що розмір неустойки у зобов'язальних правовідносинах, право вимоги щодо якої набуде кредитор, обумовлений умовами для її застосування:

- характером неустойки (договірний або встановлений законом);

- підставами для її застосування (зазначення в договорі або в законі обставин, за яких її буде застосовано);

- складом неустойки (пеня, штраф), відповідно, розміром кожної із цих складових;

- умовами сплати неустойки внаслідок порушення зобов'язання, зокрема, у разі заподіяння збитків.

Отже, у правовідносинах, хоча і подібних між собою (тотожних) або навіть за участі одних і тих самих сторін, за відмінності, зокрема, в умовах договору, хоча б одного із наведених чинників, якими обумовлюється застосування неустойки за порушення зобов'язання, різниця у розмірі неустойки в кожних конкретних правовідносинах закладається вже на етапі формулювання умов виконання зобов'язання та виникнення зобов'язання.

Щодо зменшення розміру неустойки, нарахованої за порушення зобов'язання, ОП КГС ВС, зокрема, зазначила таке.

В питаннях підстав для зменшення розміру неустойки правовідносини у кожному спорі про її стягнення є відмінними, оскільки кожного разу суд, застосовуючи дискрецію для вирішення цього питання, виходить з конкретних обставин, якими обумовлене зменшення штрафних санкцій, які водночас мають узгоджуватись з положенням статті 233 ГК України і частині третій статті 551 ЦК України, а також досліджуватись та оцінюватись судом в порядку статей 86, 210, 237 ГПК України.

У зв'язку з викладеним ОП КГС ВС зазначила, що індивідуальний характер підстав, якими у конкретних правовідносинах обумовлюється зменшення судом розміру неустойки (що підлягає стягненню за порушення зобов'язання), а також дискреційний характер визначення судом розміру, до якого суд її зменшує, зумовлюють висновок про відсутність універсального максимального і мінімального розміру неустойки, на який її може бути зменшено, що водночас вимагає, щоб цей розмір відповідав принципам верховенства права.

Враховуючи висновок про індивідуальний характер підстав, якими у конкретних правовідносинах обумовлюється зменшення судом розміру неустойки (що підлягає стягненню за порушення зобов'язання), а також дискреційний характер визначення судом розміру, до якого суд її зменшує, що виключає формування єдиних (для вирішення спорів про стягнення неустойки) критеріїв та алгоритму визначення підстав для зменшення розміру неустойки та критеріїв для встановлення розміру (на 90 %, 70 % чи 50 % тощо), до якого суд має право її зменшити, ОП КГС ВС не знайшла підстав для відступу від аналогічної правової позиції Верховного Суду у складі колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС, викладеної в постанові від 15.02.2023 у справі № 920/437/22 щодо застосування, зокрема, положень частини третьої статті 551 ЦК України із висновком, що можливість зменшення заявленої до стягнення пені на 99 % залежить виключно від оцінки судами фактичних обставин справи та обґрунтованості доводів і заперечень сторін.

КГС ВС дійшовши висновку щодо підстав та умов зменшення судом неустойки, що підлягає стягненню за порушення господарського (договірного) зобов'язання за правилами статті 233 ГК України та частини третьої статті 551 ЦК України, щодо індивідуальності як у обставинах, якими обумовлені підстави та розмір нарахованої неустойки у відповідних правовідносинах, так і у обставинах, якими обґрунтовується та обумовлюється зменшення пені у цих правовідносинах, відповідно, відсутність єдиних критеріїв при вирішенні питання щодо підстав і міри зменшення неустойки, а також враховуючи встановлені у цій справі:

- обставини щодо вартості робіт за договором – в сумі 1 427 880 грн;
- обставини щодо обґрунтованої умовами договору суми пені в сумі 4 340 755,20 грн;
- обставини, за яких позивач нарахував відповідачу спірні суми пені та штрафу;
- обставини, якими відповідач обґрунтував клопотання про зменшення заявленого у цій справі розміру неустойки;
- обставини, за яких суди дійшли висновку про наявність підстав про зменшення розміру пені у спірних правовідносинах,

ОП КГС ВС погодилася з висновками та мотивами судів в оскаржуваних рішеннях про часткове задоволення клопотання відповідача щодо зменшення арифметично-правильного та обґрунтованого розміру заявленої до стягнення пені.

За результатами касаційного провадження ОП КГС ВС залишила касаційну скаргу без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції – без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19.01.2024 у справі № 911/2269/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116445536.

5.5. Про застосування підпунктів 1, 2 пункту 9 Положення про особливості постачання електричної енергії споживачам та розрахунків між учасниками роздрібного ринку електричної енергії у період дії в Україні воєнного стану, затвердженого наказом Міністерства енергетики України від 13.04.2022 № 148

Незастосування електропостачальником в умовах воєнного стану коефіцієнта приросту / зниження споживання електричної енергії при розрахунку обсягів електроспоживання призведе до неправильного розрахунку вартості фактично спожитої електричної енергії, а тому незалежно від причин нездійснення розрахунку відповідного коефіцієнта не може бути достатньою підставою для покладання на споживача обов'язку оплатити поставлену електроенергію лише за даними її середньодобового споживання в аналогічному періоді попереднього року

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Нова Нива» та ТОВ «Миколаївська електропостачальна компанія» у справі за позовом ТОВ «Миколаївська електропостачальна компанія» до ТОВ «Нова Нива» за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача –

АТ «ДТЕК Донецькі електромережі», про стягнення заборгованості за активну електроенергію, поставлену в лютому, квітні та травні 2022 року.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково за результатами здійснення судом першої інстанції власного розрахунку заборгованості.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши норми пункту 1, підпунктів 1, 2 пункту 9 Положення про особливості постачання електричної енергії споживачам та розрахунків між учасниками роздрібного ринку електричної енергії у період дії в Україні воєнного стану, затвердженого наказом Міністерства енергетики України від 13.04.2022 № 148, чинного з 06.05.2022 до 05.12.2023 (далі - Положення № 148), КГС ВС дійшов висновку, що нормами підпунктів 1, 2 пункту 9 Положення № 148 як спеціального підзаконного нормативно-правового акта встановлено особливості правового регулювання відносин, пов'язаних із визначенням обсягів споживання електричної енергії споживачами незалежно від їх категорії (побутові, малі непобутові, інші непобутові), об'єкти яких розташовані на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях, чим спростовується помилкове посилання апеляційного суду на пункт 8.6.11 Кодексу КОЕЕ на обґрунтування застосування коефіцієнта приросту / зниження споживання лише щодо індивідуальних побутових споживачів, яким відповідач не є.

КГС ВС зазначив, що чинне в спірний період (лютий, квітень, травень 2022 року) законодавство в сфері електроенергетики стосовно будь-яких споживачів електричної енергії, чиї заживлені об'єкти розташовані на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях, дозволяло визначення обсягів споживання електричної енергії на об'єктах таких споживачів за їх середньодобовим споживанням в аналогічному періоді попереднього року виключно із застосуванням коефіцієнта приросту / зниження споживання, в зв'язку з чим КГС ВС дійшов висновку про помилковість здійсненого судом першої інстанції розрахунку розміру заборгованості ТОВ «Нова Нива», який (розрахунок) зроблено без використання відповідного коефіцієнта та ґрунтується насамперед на передчасному застосуванні до спірних правовідносин положень пунктів 8.6.9, 8.6.11 Кодексу КОЕЕ, тоді як вміщене в підпункті 1 пункту 9 Положення № 148 застереження, як виняток, чітко виключає поширення вказаних норм Кодексу КОЕЕ щодо такого майна, як об'єкти споживачів, розташовані на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях.

Тобто відносини щодо визначення обсягу електроспоживання таких об'єктів під час дії в Україні воєнного стану є предметом окремого правового регулювання згідно з Положенням № 148, яке було чинним у період з 06.05.2022 до 05.12.2023.

Зважаючи на викладене, враховуючи загально-правовий принцип пріоритету спеціального законодавства над загальним, спрямований в цьому випадку на розмежування відносин визначення обсягів споживання електроенергії в мирний час і в період дії воєнного стану, встановлені судами фактичні обставини споживання

ТОВ «Нова Нива» електричної енергії на тимчасово окупованій території, та особливий (трьохсторонній) суб'єктний склад спірних правовідносин (за участю постачальника, оператора системи розподілу та споживача, об'єкти (електроустановки) якого розташовані на тимчасово окупованій території), КГС ВС сформулював такі висновки щодо застосування норм підпунктів 1, 2 пункту 9 Положення № 148 в подібних правовідносинах: «Обов'язковою передумовою для правильного визначення постачальником обсягів споживання електричної енергії будь-якими категоріями споживачів (побутові, малі непобутові, інші непобутові) на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях, є застосування коефіцієнта приросту / зниження споживання, розрахованого для відповідного періоду електроспоживання та території ліцензованої діяльності оператора системи, що здійснює розподіл електричної енергії відповідному споживачу.

Таким чином, оператору системи розподілу належать повноваження щодо розрахунку коефіцієнта приросту / зниження споживання електричної енергії як співвідношення величин обсягу відпуску електричної енергії споживачам у розрахунковому місяці до величини обсягу відпуску електричної енергії споживачам в аналогічному розрахунковому місяці попереднього року у відповідному вузлі / районі / області електричних мереж оператора системи розподілу, який (оператор) має здійснювати зазначений розрахунок за наявними фактичними даними станом на перше число календарного місяця, наступного за розрахунковим.

При цьому визначення обсягів споживання електричної енергії на об'єктах таких споживачів із застосуванням відповідного коефіцієнта має відбуватися саме за даними (показниками) їх середньодобового, а не середньомісячного споживання в аналогічному періоді попереднього року, що об'єктивно може бути зумовлено непостійністю електропостачання в звітний період з причин знеструмлення або відключення електроустановок споживачів у зв'язку з пошкодженням чи руйнуванням об'єктів енергетичної інфраструктури (електричні станції, трансформаторні підстанції, лінії та вузли електромереж тощо) внаслідок ведення бойових дій під час воєнного стану.

Водночас норми підпунктів 1, 2 пункту 9 Положення про особливості постачання електричної енергії споживачам та розрахунків між учасниками роздрібного ринку електричної енергії у період дії в Україні воєнного стану, затвердженого наказом Міністерства енергетики України від 13.04.2022 № 148, на відміну від пункту 8.6.11 Кодексу комерційного обліку електричної енергії, затвердженого постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 311, зобов'язують електропостачальника застосовувати коефіцієнт приросту / зниження споживання електричної енергії для всіх категорій споживачів, а не лише для індивідуальних побутових споживачів.

Таким чином, незастосування електропостачальником в умовах воєнного стану коефіцієнта приросту / зниження споживання електричної енергії при розрахунку обсягів електроспоживання призведе до неправильного розрахунку вартості фактично спожитої електричної енергії, а тому незалежно від причин

нездійснення розрахунку відповідного коефіцієнта не може бути достатньою підставою для покладання на споживача обов'язку оплатити поставлену електроенергію лише за даними її середньодобового споживання в аналогічному періоді попереднього року, як це допускається пунктами 8.6.9, 8.6.11 Кодексу комерційного обліку електричної енергії, оскільки викладене в підпункті 1 пункту 9 зазначеного Положення застереження виключає поширення норм цього Кодексу щодо такого майна, як об'єкти (електроустановки) споживачів, розташовані на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях».

За результатами касаційного провадження касаційні скарги задоволено частково, рішення суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції скасовано, справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.02.2024 у справі № 905/644/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/117202796.

6. Процесуальні питання

6.1. Про прийняття як доказу сплати судового збору за подання апеляційної скарги платіжної інструкції, в якій платником зазначена інша особа

Суд повинен урахувати весь зміст платіжного доручення, зокрема вказівки на призначення відповідного платежу (об'єкта справляння судового збору); перевірити, щоб платіжний документ, що додається до позовної заяви (заяви, скарги), містив відомості про те, за яку саме позовну заяву (заяву, скаргу, дію) сплачується судовий збір. Визначальним є факт надходження всієї належної до сплати суми судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Північно-український будівельний альянс» (далі – Товариство) у справі за позовом АМКУ до Товариства про стягнення штрафу та пені.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду позов задоволено.

Ухвалою апеляційного господарського суду апеляційну скаргу Товариства на рішення господарського суду у цій справі залишено без руху та надано скаржникові строк для усунення недоліків, допущених останнім при поданні апеляційної скарги.

В подальшому ухвалою апеляційного господарського суду відмовлено Товариству в задоволенні заяви про продовження строку на усунення недоліків апеляційної скарги та повернуто без розгляду апеляційну скаргу Товариства у зв'язку з неусуненням скаржником недоліків апеляційної скарги.

Товариство повторно оскаржило рішення господарського суду до суду апеляційної інстанції. До апеляційної скарги скаржником додано клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження.

Апеляційну скаргу товариства на рішення господарського суду у справі було залишено без руху та надано скаржнику строк для усунення недоліків.

Товариства подало заяву про усунення недоліків апеляційної скарги щодо сплати судового збору, з платіжною інструкцією про сплату судового збору.

Суд апеляційної інстанції встановив, що платником в платіжній інструкції зазначено не Товариство, а іншу юридичну особу .

Ухвалою апеляційного господарського суду повернуто без розгляду апеляційну скаргу Товариства на рішення господарського суду у цій справі з тих мотивів, що додана до апеляційної скарги платіжна інструкція про сплату судового збору не може вважатися належним доказом сплати судового збору за подання апеляційної скарги Товариства, оскільки зазначена в платіжній інструкції юридична особа не є особою, яка звертається до суду чи стосовно якої ухвалене судове рішення у справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що згідно з усталеною практикою ЄСПЛ, реалізуючи положення Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, необхідно уникати занадто формального ставлення до передбачених законом вимог, так як доступ до правосуддя повинен бути не лише фактичним, але й реальним. Надмірний формалізм при вирішені питання щодо прийняття позовної заяви або скарги є порушенням права на справедливий судовий захист.

Враховуючи положення частини третьої статті 258 ГПК України КГС ВС не погодився з висновками суду апеляційної інстанції щодо неможливість прийняття як доказу сплати судового збору за подання апеляційної скарги платіжної інструкції лише у зв'язку із зазначенням в ній платником іншої особи, а не Товариства, без урахування всього змісту цього документа, зокрема, вказівки на призначення відповідного платежу (об'єкта справляння судового збору). Визначальним є факт надходження усієї належної до сплати суми судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України.

Відповідно до частини другої статті 9 Закону України «Про судовий збір» суд перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) перевіряє зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України. У зв'язку із цим суд повинен перевірити, щоб платіжний документ, що додається до позовної заяви (заяви, скарги), містив відомості про те, за яку саме позовну заяву (заяву, скаргу, дію) сплачується судовий збір.

З огляду на викладене, КГС ВС дійшов висновку, що додана до апеляційної скарги платіжна інструкція за своїм змістом підтверджує сплату судового збору за її подання. Отже, зазначена апеляційна скарга відповідає формі і змісту апеляційної скарги, водночас, ухвала про повернення апеляційної скарги постановлена з порушенням норм процесуального права.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу задоволено, ухвалу суду апеляційної інстанції скасовано, справу передано на розгляд суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.01.2024 у справі № 910/13098/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116203655.

6.2. Про неможливість відшкодування судових витрат за подання заяви про стягнення / розподіл судових витрат

Заява про стягнення / розподіл судових витрат є фактично заявою про подання доказів щодо витрат, які понесла сторона у зв'язку з необхідністю відшкодування правової допомоги, а тому витрати на підготовку такої заяви не підлягають відшкодуванню

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу на додаткову ухвалу господарського суду апеляційної інстанції від 27.02.2023 за заявою ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод» про ухвалення додаткового рішення щодо стягнення судових витрат на професійну правничу допомогу, понесених в суді апеляційної інстанції.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Фізичні особи – позивачі звернулися до ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод» та іншого відповідача у справі про стягнення доплати за акції у зв'язку із заниженням ціни їх викупу та за затримку у виплаті повної суми.

Ухвалою господарського суду від 30.09.2022, залишеною без змін постановою апеляційного суду від 07.02.2023, позовну заяву з додатками повернуто на підставі пункту першого частини п'ятої статті 174 ГПК України.

Додатковою ухвалою від 27.02.2023 апеляційний господарський суд відмовив у задоволенні заяви ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод» про ухвалення додаткового рішення щодо стягнення судових витрат на професійну правничу допомогу за апеляційною скаргою ОСОБИ_1 на ухвалу господарського суду від 30.09.2022 у цій справі.

ОЦІНКА СУДУ

Здійснивши аналіз положень частин першої, другої та третьої статті 126, частини восьмої статті 129 ГПК України та інших, зазначених у постанові, положень процесуального закону, Суд зауважив, що заява сторони про розподіл судових витрат фактично є дією спрямованою на реалізацію стороною свого права лише на подання доказів щодо витрат, які вже понесені такою стороною. Подання стороною заяви про розподіл судових витрат не може бути ототожнено з витратами на професійну правничу допомогу, які пов'язані з розглядом справи по суті спору.

ОП КГС ВС наголосила, що заява про стягнення/розподіл судових витрат є фактично заявою про подання доказів щодо витрат, які понесені стороною у зв'язку з необхідністю відшкодування правової допомоги, а тому витрати на підготовку такої заяви не підлягають відшкодуванню та відступила від висновку, викладеного в постанові КГС ВС від 21.10.2022 у справі № 910/13595/20.

ОП КГС ВС, оцінивши доводи та підстави, наведені в касаційній скарзі, а також мотиви передачі справи на розгляд об'єднаної палати касаційного господарського суду, касаційну скаргу задовольнила частково, скасувала додаткову ухвалу апеляційного суду та ухвалила нове рішення, яким заяву про ухвалення додаткового рішення щодо розподілу судових витрат на професійну правничу допомогу в суді апеляційної інстанції задовольнив частково.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02.02.2024 у справі № 910/9714/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908.

6.3. Про питання відводу державного виконавця, який не заявив самовідводу

Ні Законом України «Про виконавче провадження», ні жодним іншим актом обставина скасування в судовому порядку процесуального документа (у тому числі, постанови), ухваленим державним виконавцем під час виконання рішення, не зазначена як неминуча підстава для відводу відповідного державного виконавця у виконавчому провадженні

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ПАТ «Одесапродконтракт» (далі – Товариство) у справі за скаргою Товариства на дії заступника директора Департаменту – начальника відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції (далі – відділ ДВС, начальник відділу ДВС) у справі за позовом Національного банку України до Товариства про звернення стягнення на нерухоме майно.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Товариство звернулось до суду із скаргою, в якій просило визнати неправомірними дії начальника відділу ДВС щодо винесення у виконавчому провадженні постанови, якою заяву представника Товариства про відвід державного виконавця відділу ДВС у виконавчому провадженні було залишено без задоволення, визнати незаконною та скасувати відповідну постанову, зобов'язати повторно розглянути скаргу та задовольнити заяву про відвід державного виконавця.

Скарга обґрунтована тим, що державний виконавець відділу ДВС виніс постанову про відвід суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання для участі у виконавчому провадженні та постанову про призначення суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання для участі у виконавчому провадженні. Проте суд відповідні дії державного виконавця визнав неправомірними, а постанови незаконними. Такі визнані неправомірними в судовому порядку дії державного виконавця свідчать про упередженість при здійсненні виконавчих дій, що обумовлює обов'язковість його відводу на підставі частини другої статті 23 Закону України «Про виконавче провадження».

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні скарги Товариства відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини другої статті 23 Закону України «Про виконавче провадження» питання про відвід державного виконавця, який не заявив самовідвід, вирішується начальником відділу, якому підпорядкований державний виконавець, про що виноситься постанова. Відмова у задоволенні відводу державного виконавця може бути оскаржена в 10-денний строк у порядку, встановленому цим Законом.

КГС ВС зазначив, що ні Законом України «Про виконавче провадження», ані жодним іншим актом обставина скасування у судовому порядку процесуального

документа (у тому числі постанови), винесеного державним виконавцем під час виконання рішення, не зазначена як неминуча підстава для відводу відповідного державного виконавця у виконавчому провадженні. Інших підстав для відводу державного виконавця чи обставин, які свідчать про упередженість державного виконавця скаржником також не зазначено.

Відповідно до статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом. Рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом. Рішення, дії або бездіяльність державного виконавця також можуть бути оскаржені стягувачем та іншими учасниками виконавчого провадження (крім боржника) до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Рішення, дії та бездіяльність начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня. Начальник відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, при здійсненні контролю за рішеннями, діями державного виконавця під час виконання рішень має право у разі, якщо вони суперечать вимогам закону, своєю постановою скасувати постанову або інший процесуальний документ (або їх частину), винесені у виконавчому провадженні державним виконавцем, зобов'язати державного виконавця провести виконавчі дії в порядку, встановленому цим Законом. Начальник відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, або виконавець з власної ініціативи чи за заявою сторони виконавчого провадження може виправити допущені у процесуальних документах, винесених у виконавчому провадженні, граматичні чи арифметичні помилки, про що виноситься відповідна постанова. Керівник вищого органу державної виконавчої служби у разі виявлення порушень вимог закону визначає їх своєю постановою та надає доручення начальнику відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, щодо проведення дій, передбачених абзацами другим і третім цієї частини.

Відповідно до приписів законодавства, дії начальника відділу примусового виконання рішень Департаменту ДВС можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня, при цьому суд не може перебирати на себе повноваження державного виконавця (посадової особи органу державної виконавчої служби, та органу державної виконавчої служби в цілому) щодо вирішення питань, які законодавством віднесено до їх компетенції.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу Товариства залишено без задоволення, ухвалу суду першої інстанції та постанову суду апеляційної інстанції залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.01.2024 у справі № 916/302/16 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/16510887.

6.4. Про обґрунтування пропуску процесуальних строків здійсненням волонтерської діяльності

Введення воєнного стану є підставою для поновлення особі строку на апеляційне оскарження у випадку, якщо особа зазначає конкретні обставини, які у зв'язку з введенням воєнного стану завадили їй вчасно подати апеляційну скаргу (наприклад, відсутність доступу до кваліфікованої правничої допомоги, виїзд з місця проживання у зв'язку із проведенням у місці проживання бойових дій, відсутність інформації про результати розгляду справи та неможливість вчасно отримати таку інформацію тощо).

Неможливість своєчасного оскарження рішення суду першої інстанції у зв'язку із здійсненням скаржником волонтерської діяльності не є беззаперечним та абсолютним свідченням поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження судового рішення внаслідок того, що волонтер добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги, яка має суб'єктивний для нього характер і не свідчить про наявність об'єктивно непереборних причин неподання належним чином оформленої апеляційної скарги у встановлений законом строк

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи у справі за позовом скаржника до Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку про визнання недійсними рішень загальних зборів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду відмовлено в задоволенні позовних вимог у цій справі.

Предметом касаційного перегляду є ухвала суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою позивача на зазначене рішення господарського суду, у зв'язку з тим, що наведені скаржником підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними.

ОЦІНКА СУДУ

Оскаржувана ухвала про відмову у відкритті апеляційного провадження мотивована, зокрема, тим, що неможливість своєчасного оскарження рішення суду першої інстанції у зв'язку із здійсненням скаржником волонтерської діяльності не є беззаперечним та абсолютним свідченням поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження судового рішення внаслідок того, що волонтер добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом

надання волонтерської допомоги, яка має суб'єктивний для нього характер і не свідчить про існування об'єктивно непереборних причин неподання належним чином оформленої апеляційної скарги у встановлений законом строк.

КГС ВС погодився з висновками суду апеляційної інстанції, що введення воєнного стану дійсно є підставою для поновлення особі строку на апеляційне оскарження у випадку, якщо особа зазначає конкретні обставини, які у зв'язку з введенням воєнного стану завадили їй вчасно подати апеляційну скаргу (наприклад, відсутність доступу до кваліфікованої правничої допомоги, виїзд з місця проживання у зв'язку із проведенням в місці проживання бойових дій, відсутність інформації про результати розгляду справи та неможливість вчасно отримати таку інформацію, тощо).

Суд апеляційної інстанції також обґрунтовано відхилив доводи про здійснення волонтерської діяльності, оскільки така має суб'єктивний характер, а також про наявність обумовленої систематичними ракетними ударами загрози життю та здоров'ю скаржника.

Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених законом. Кожна сторона несе ризик настання наслідків, пов'язаних з вчиненням чи невчиненням нею процесуальних дій (частини третя та четверта статті 13 ГПК України).

Натомість скаржник у своїй заяві (після усунення недоліків) повторно не навів належних обґрунтувань пропуску процесуального строку, які можна було б вважати непереборними та пов'язаними з істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій.

КГС ВС додатково звернув увагу на те, що навіть враховуючи зазначену скаржником дату отримання повного тексту оскаржуваного в апеляційному порядку судового рішення, пропуск строку на апеляційне оскарження є значним (майже 5 місяців).

У той же час з довідки, виданої благодійною організацією «Благодійний фонд «Мрія у долонях» та наданої скаржником як суду апеляційної інстанції, так і касаційної інстанції, не вбачається, що він у відповідний період безперервно здійснював волонтерську діяльність, та не вбачається, якою саме є ця діяльність.

Натомість у довідці зазначено, що скаржник особисто приймає участь як волонтер у штабі допомоги територіальної оборони на базі благодійної організації та як волонтер виконує роботи і завдання для забезпечення військовослужбовців допомогою, що не підтверджує наявності обставин, які є об'єктивно непереборними та пов'язані із дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення процесуальних дій.

За результатами касаційного провадження касаційну скаргу залишено без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.12.2023 у справі № 904/2964/22 можна ознайомитися за посиланням – https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598132.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за період із січня до лютого 2024 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2024. – 56 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua

@supremecourt_ua